

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

КОБИЛЯНСЬКА АЛЛА ВАЛЕРІЇВНА

УДК 339.9:330.13

**МЕРЕЖЕВІ РЕЖИМИ ВРЯДУВАННЯ В ГЛОБАЛЬНІЙ
ЕКОНОМІЦІ**

Спеціальність 08.00.02 - світове господарство і
міжнародні економічні відносини

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора економічних наук

Київ – 2021

Дисертація на правах рукопису.

Робота виконана на кафедрі організації виробництва, бізнесу та менеджменту Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка, м. Харків.

Науковий консультант: доктор економічних наук, професор
БУРАКОВСЬКИЙ Ігор Валентинович,
Національний університет
«Києво-Могилянська академія»,
професор кафедри економічної теорії

Офіційні опоненти: доктор економічних наук,
старший науковий співробітник,
член-кореспондент НАН України
СІДЕНКО Володимир Романович,
Громадська організація
«Український центр економічних і
політичних досліджень імені Олександра
Разумкова»,
науковий консультант з економічних
питань;

доктор економічних наук, професор
ЗВАРИЧ Роман Євгенович,
Західноукраїнський національний
університет,
завідувач кафедри міжнародних
економічних відносин;

доктор економічних наук, професор
РЕЗНІКОВА Наталія Володимирівна,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
професор кафедри світового господарства і
міжнародних економічних відносин.

Захист дисертації відбудеться 28 квітня 2021 року о 14⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.001.02 в Інституті міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка за адресою: 04119, м. Київ, вул. Юрія Іллєнка, 36/1, зала засідань вченої ради.

Із дисертацією можна ознайомитися у науковій бібліотеці імені М. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка за адресою: 01601, м. Київ, вул. Володимирська, 58, к. 12.

Автореферат розіслано 26 березня 2021 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
доктор економічних наук, доцент

Р.Д. Стаканов

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми.

Глобалізація економічного буття з мінливими темпами розвитку та амбівалентною природою, що проявляється, з одного боку, у вирівнюванні темпів економічного розвитку, з іншого – у поглибленні складності та комплексності загальнолюдських проблем, на тлі кризи мультилатеризму та появи нових форм господарювання висуває на передній план необхідність відповіді на питання про способи, якими можна досягти консенсусу численних економічних акторів або реалізувати його досягнення.

В глобальному економічному врядуванні, як у феномені, який виник унаслідок трансформації міжнародного управління і не так давно став предметом розгляду науковців і практиків, вбачається зміна в концепті міжнародного економічного врядування. Передусім, це пов'язано з його більшою релевантністю сутності економічних процесів, якими характеризується сучасна глобальна економіка; з конструюванням донедавна відсутнього ланцюга «локальне-національне-(суб)регіональне-міжнародне та глобальне».

Ієрархічні структури підпорядкування глобальних економічних потенціалів в сучасних умовах виявляються неефективними. Влада, фізичні кордони, інститути стають дедалі більш розмитими, так само як і взаємозв'язки між ними. Глобальні диспропорції та асиметрії набувають нових форм, аж до вилучення цілих країн і регіонів з процесу глобального відтворення. Додаткової гостроти вирішенню питання побудови ефективної системи врядування в масштабах глобальної економіки надає поглиблення її дисбалансів одночасно в декількох вимірах: просторовому, структурному, виробництва приватних благ і глобальних суспільних благ, глобальної економічної безпеки та ін.

Водночас еволюціонують і глобальні економічні актори. Поступове ускладнення інтеграційних процесів – створення спільних підприємств, транскордонних кластерів, економічних інтеграційних об'єднань у межах географічного регіону з наступним утвердженням та поглибленням процесів мегарегіональної інтеграції – вимагає змістовних змін у глобальному економічному врядуванні. Так, дихотомія зростання в сучасну епоху передбачає невід'ємне співіснування різнорівневих процесів – інтеграції на мікрорівні та інтеграції на мегарівні, які одночасно набувають мережевих форм, являючи собою мережеві режими глобального економічного врядування *per se*.

В умовах співіснування різних режимів глобального економічного врядування мережевізація є черговою спробою досягти економічного розвитку, який виходитиме за межі окремого регіону світу. Мережевізація глобального економічного врядування набуває двох основних форм: мережевізація виробництва та мегарегіоналізація економічного співробітництва. Обидва ці процеси спрямовані, у тому числі, на експансію внутрішньонаціональних інтересів, але вони мають значний вплив і на процеси інтеграції на мезо- та макрорівнях. Додатковий позитивний ефект від

мережевізації полягає в тому, що простий механізм передачі директив, інструкцій, команд та ін. згори вниз, навіть на переговорній основі, не відповідає поточному стану глобальної економіки, коли, по-перше, джерела економічної сили стають все більш диверсифікованими і відтак збільшується кількість світових лідерів, що ускладнює пошук компромісу між різними інтересами; по-друге, процес врегулювання потребує більше часу і, отже, відстає від змін у глобальній економіці. Мережеві режими передбачають адаптивні та гнучкі механізми економічного пошуку, можливість врахування інтересів більшої кількості економічних суб'єктів, а також швидшого поширення наслідків прийняття таких рішень. Водночас з'являється можливість вирішення проблем, які не знаходять гідного відображення в діяльності міжнародних організацій, – врядування питань пов'язаних з трансфером технологій, експортом-імпортом послуг та ін.

Зважаючи на високу актуальність феномену мережевізації глобального економічного врядування в контексті трансформації глобальної економіки, особливої важливості набувають дослідження пов'язаних із ним процесів.

Визначальний внесок у дослідження функціонування глобальної економіки, структурних, просторових, часових дисбалансів, глобалізаційних та контрглобалізаційних тенденцій, функціонування її суб'єктів тощо присвячені роботи І. Бураковського, І. Валлерстайна, Дж. Джереффі, П. Дікена, Р. Зварича, А. Йейта, Д. Ільницького, С. Каплана, Д. Лук'яненка, З. Луцишин, Є. Новицького, О. Плотнікова, А. Поручника, І. Пузанова, Н. Резнікової, Г. Реймонда, А. Рум'янцева, С. Сардака, С. Сіденко, Дж. Стігліца, Н. Стукало, А. Філіпенка, Ф. Фукуями, О. Шниркова, Й. Шумпетера та ін. Дослідженнями феномену глобального економічного врядування, його режимів, системи, комплексу пов'язаних методологічних питань займалися такі вчені, як: С. Афонцев, Дж. М. Ботон, П. Бліжковський, К. Бредфорд, С. Бунчич, В. Зуєв, Д. Коен, В. Кахлер, Д. Лейк, Т. Пігрем, Ю. Рибалко, Дж. Розенау, П. Самуельсон, А. Урсул, М. Філіпович, П. Хаас, Р. Хігготт, М. Цюрн, Н. Шмельов та ін.

Проблематика формування та функціонування мегарегіональної інтеграції загалом та мегарегіональних торговельних угод зокрема висвітлена в працях Є. Іванової, Дж. де Бір, Ч. Боуна, А. Вуда, Н. Гамільтон-Гарта, І. Малюти, Б.А. Мело Араухо, Є. Ніколаєвої, Б. Нараянан, О. Пащенко, С. Радзівської, В. Саламатової, Р. Сендрея, Д. Цюряк, Є. Ширгольд, М. Юутінена та ін. В свою чергу, Л. Антонюк, К. де Бакер, О. Булатова, Дж. Джерефі, Р. Ернандез, Н. Малдер, С. Мірудо, Д. Русак, О. Рогач, Н. Федірко, А. Філіпенко, група експертів ОЕСР досліджували питання наслідків функціонування глобальних ланцюгів створення вартості, корпоративних мереж. Окремо варто виділити праці О. Бланшара, Д.К. Елмса, Дж. Джерефі, Р. Мелендес-Ортіза, Б. Хукмана, колективів ОЕСР, Світового банку та СОТ, які присвячені дослідженню зв'язків між функціонуванням інтеграційних об'єднань, торговельних угод різної глибини та глобальних ланцюгів створення вартості.

Незважаючи на все різноманіття наукової літератури, наразі бракує комплексного дослідження, яке б давало відповідь на питання, в який спосіб існуючі мегарегіональні угоди та глобальні мережі створення вартості, як мережеві форми глобального економічного врядування, впливають на глобальну економіку та одне на одне. Знаходження відповіді на це питання пов'язано з вирішенням комплексу складних методологічно-теоретичних завдань і становить наукову та практичну цінність дослідження та формує його наукову новизну.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Поточне дослідження відповідає вектору розвитку, закріпленому в Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020». Дисертаційне дослідження виконане відповідно до плану науково-дослідної роботи Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка за темою: «Механізми підвищення конкурентоспроможності, розвитку економічного та виробничо-технологічного потенціалу суб'єктів агропромислового виробництва» (0116U003477). Автор брав особисту участь у виконанні держбюджетних науково-дослідних тем: «Особливості розвитку світової економіки в умовах глобалізаційних процесів» (0118U000789), «Тенденції становлення та розвитку соціо-гуманітарної сфери в Україні» (0110U000678), «Інтеграційні механізми формування та функціонування територіальних соціально-економічних систем» (0117U003792), «Удосконалення механізмів управління ефективністю діяльності та інтенсифікації бізнес-процесів підприємств виробничого та невиробничого секторів економіки» (0115U001935). Результати окремих етапів дослідження використано при підготовці звітів, науково-практичних робіт та доповідей за міжнародними проектами: проєкт Міжнародного Вишеградського фонду №21470087 «Сприяння країн Вишеградської четвірки в оцінці економічних реформ регіонів України в умовах інтеграції до ЄС», проєкт ЄС 2013/334-493 «Регіональна політика в Україні: громадський моніторинг стратегій регіонального розвитку», проєкт Transcend: Global Challenges Network «Comparative regionalism: changing forms of governance in Asia, Pacific and The Americas and the effect on the world order», проєкт Європейського Союзу та Міжнародного фонду «Відродження» № 52132 «Посилення впливу громадськості на розвиток територіального співробітництва України, Білорусі та Молдови», проєкт Erasmus+ Jean Monnet Project ENACTED (European Union and its neighbourhood. Network for enhancing EU's actorness in the eastern borderlands 2017-2025), проєкт COST Action CA15221 (Horizon 2020) «We ReLaTe: Advancing effective institutional models towards cohesive teaching, learning, research and writing development», науково-дослідні проєкти Інституту економічних досліджень та політичних консультацій, зокрема: «Шанхайська організація співробітництва як новий пріоритет зовнішньої політики України» на замовлення Міжнародного Фонду «Єдиний світ», «Дослідження економічних передумов та можливих економічних наслідків для економіки України від створення поглибленої зони вільної торгівлі між Україною та ЄС (послуги)» (0107U011741), «Дослідження показників та індексів

розвитку, у т. ч. регіонального, що використовуються провідними країнами світу та їх об'єднаннями, порівняльний аналіз та висновки для України» (0108U009553), «Як подолати вплив міжнародної фінансової кризи: пошуки адекватної економічної політики» на замовлення Аналітичного центру Блакитної стрічки (ПРООН) та Представництва фонду Фрідріха Науманна в Україні, «Вплив торговельної політики на людський розвиток: оцінка потреб України у галузі сприяння міжнародній торгівлі» на замовлення ПРООН.

В межах цих тем автором особисто досліджено питання інтеграції окремих країн до різних мегарегіональних об'єднань, глобальних мереж створення вартості, мікро- та макроекономічні передумови і чинники такої інтеграції, наслідки інтеграції для національної економіки та переміщення доданої вартості між країнами, визначено характерні особливості взаємовпливу інструментів мережевих режимів глобального економічного врядування.

Мета і завдання дослідження.

Метою дослідження є побудова теоретико-методологічних основ аналізу глобального економічного врядування в контексті його мережевих режимів, обґрунтування причино-наслідкових взаємозв'язків у функціонуванні мережевих режимів з позиції основних етапів їх розвитку, особливостей цілепокладання, інструментарію впливу, передумов, та визначення наслідків їх функціонування з позиції трансформації глобальної економіки.

Виходячи з мети і логіки дослідження у роботі поставлено такі конкретні завдання:

- дослідити еволюцію режимів глобального економічного врядування;
- визначити місце глобального економічного врядування у вирішенні проблем існування недосконалостей глобальної економіки;
- обґрунтувати теоретичний концепт глобального економічного врядування;
- ідентифікувати специфічний інструментарій глобального економічного врядування для його мережевих режимів;
- оцінити мікро- та макрпередумови мережевізації глобальної економіки;
- надати інтертемпоральну характеристику процесам мережевізації;
- визначити напрями трансформації архітектури глобальної економіки внаслідок функціонування мережевих режимів;
- дослідити економічну взаємодію у функціонуванні мегарегіональних угод та об'єднань і глобальних мереж створення вартості;
- змоделювати причини та наслідки участі в глобальних мережах створення вартості в контексті різних мегарегіональних угод та об'єднань; їх вплив на економіки країн світу та розподіл економічних сил у глобальному господарстві;
- визначити потенціал України щодо участі в глобальних мережах створення вартості з позиції мегарегіоналізації економічної взаємодії в європейсько-азійському регіоні.

Об'єктом дослідження є глобальне економічне врядування як процесноорієнтована цілеспрямована поліцентрична дія глобальних акторів, які перебувають на різних рівнях глобальної архітектури та характеризуються різним рівнем інституційної формалізованості.

Предметом дослідження є закономірності, чинники, передумови та інструментарій функціонування мережевих режимів глобального економічного врядування в їх взаємодії.

Методи дослідження.

Дисертаційна робота ґрунтується на загальнонаукових і специфічних методах дослідження складних економічних систем. Її методологічну і теоретичну основу сформували праці провідних вітчизняних і зарубіжних учених-фахівців із глобальної економіки, глобального економічного врядування та його мережевих режимів.

Для досягнення поставленої мети та відповідних завдань використано загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, а саме: системного аналізу (для обґрунтування теоретичного концепту глобального економічного врядування – пп. 1.1, 2.1); структурного аналізу (для ідентифікації структурних компонентів систем і моделей – пп. 1.1, 1.2., 2.2); історико-логічний (для дослідження еволюції глобального економічного врядування – пп. 1.2, 2.1; ідентифікації передумов і чинників його мережевізації – пп. 3.1, 3.2); наукової абстракції, аналізу та синтезу, системного узагальнення (для дослідження інструментарію глобального економічного врядування та мегарегіональних угод стосовно глобальних мереж створення вартості – пп. 2.3, 3.2, 4.1, 4.2, 4.3); економіко-математичного моделювання та кореляційного аналізу (для дослідження чинників включення до глобальних мереж створення вартості та факту створення мегарегіональних об'єднань – пп. 3.1, 3.2, 4.2; для аналізу взаємозв'язків у зміні географічної структури світової торгівлі та ВВП внаслідок функціонування глобальних мереж створення вартості в розрізі окремих мегарегіонів – пп. 5.1, 5.2, зокрема, з використанням методів кластерного аналізу, економіко-математичного моделювання на основі методу найменших квадратів, пробіт-регресій, регресій зі штучними змінними, гравітаційних динамічних моделей, моделей на основі панельних даних); порівняльного аналізу (для дослідження особливостей функціонування мегарегіональних об'єднань – пп. 1.3, 3.2); кількісного та якісного аналізу (для визначення впливу мікрочинників на включення країн до глобальних мереж створення вартості – пп. 3.2, 4.2, 5.3), структурно-логічний (для визначення структури глобального економічного врядування, виробництва глобальних суспільних благ, формування системи глобального економічного дефіциту – пп. 1.1, 1.2, 1.3), статистичні методи оброблення даних знайшли відображення в табличному та графічному матеріалі, побудованому в таких програмних та статистичних пакетах, як Excel, Stata10, R, EcxRar.

Інформаційну базу дослідження склали зарубіжні й вітчизняні наукові публікації, монографії, статистичні дані міжнародних інституцій, органів державного

управління, органів державної статистики та недержавних структур різних країн, результати наукових досліджень автора, матеріали міжнародних організацій та дослідницьких агенцій (ООН, ЮНКТАД, СОТ, МВФ, групи Світового банку, ОЕСР, Всесвітнього економічного форуму, Шанхайської організації співробітництва, портал БРІКС, АСЕАН, ЄС, НАФТА, СЕРП та ін.), матеріали Державної служби статистики України, Євростату, офіційні публікації Європейської Комісії, Національного бюро економічних досліджень США та інші; інтернет-ресурси провідних інформагенцій. Дослідження включає понад 100 країн світу та охоплює період з 2006 по 2018 рік.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у формуванні теоретико-методологічних основ дослідження мережевих режимів глобального економічного врядування та їх впливу на економіки країн світу та на розподіл економічних сил у глобальному господарстві.

У дисертації отримано такі суттєві наукові результати, що розкривають особистий внесок автора та конкретизують наукову новизну роботи:

у перше:

- розроблено комплексний теоретико-методологічний підхід до дослідження глобального економічного врядування в контексті його мережевих режимів з позиції взаємозв'язків у їх функціонуванні в глобальній економіці, який представлений двокроковою рамковою моделлю впливу глобальних мереж створення вартості (ГМСВ) на становлення та функціонування мегарегіональних угод та об'єднань з наступним впливом функціонування країн у межах мегарегіональних угод та об'єднань на потоки доданої вартості в межах ГМСВ. Змістовний характер засадничих основ розробленого підходу полягає в конгруентності підходів до інтеграції в глобальній економіці на мікро-, мезо-, мега- та макрорівнях, цілісності, системності відповідних процесів, циклічності змін панівних форм глобального економічного врядування. Розроблений підхід дозволив довести стійкий характер причинно-наслідкових зв'язків означених процесів глобальної мережевізації;

- сформульовано економіко-соціальний та політичний концепт еволюції режимів глобального економічного врядування, що проявляється в дифузії глобальної економічної влади, постійній циклічній зміні панівних форм такого врядування за схемою «держава – лідер – наддержавне утворення – регіональні об'єднання – транснаціональні корпорації» з наступним циклом більш високого порядку за схемою «міжурядові організації – мегарегіональні угоди та міжнародні(глобальні) мережі створення вартості», що являє собою зрушення у бік посилення мережевих режимів глобального економічного врядування, які не тільки не обмежуються розвитком конкурентоспроможних регіональних і міжрегіональних виробничих платформ, а й сприяють розвитку людського капіталу, справляють вплив на зайнятість населення та рівень життя;

- обґрунтовано методологію дослідження процесів мегарегіоналізації з позиції участі країн-учасниць мегарегіональних об'єднань у ГМСВ шляхом застосування

макроекономічних і мікроекономічних показників у економетричних моделях, які оцінено за допомогою методу найменших квадратів, гравітаційних динамічних моделей, пробіт-моделей. Результатом цього стало якісне та кількісне підтвердження тому, що утворення і поширення ГМСВ передують процесам мегарегіоналізації та позитивно впливає на їх розвиток. Більш віддалена участь в ГМСВ має більш суттєвий вплив на вірогідність членства в мегарегіональних угодах та об'єднаннях. Отримано статистично значимі результати впливу історії укладання суб(мега)регіональних угод (ПТУ, ЗВТ, спільний ринок) на двосторонні потоки доданої вартості в межах мегарегіональних утворень. Вперше надано комплексну оцінку наслідкам впливу участі в ГМСВ на економіку країн-учасниць мегарегіональних угод та об'єднань, а також виявлено відмінності в цих оцінках для різних інтеграційних угруповань;

- оцінено економічний потенціал субрегіональних об'єднань, створених за ініціативи ЄС, в становленні нового мегарегіону на осі «Африка – Східна Європа – Азія» (ШОС), визначено місце України в цих процесах. На підставі аналізу участі субрегіональних утворень у русі доданої вартості шляхом моделювання за допомогою гравітаційних регресій було констатовано, що факт участі окремої країни у Вишеградській четвірці та ОЧЕС сприяє посиленню участі такої країни в ГМСВ, а участь у ШОС, Східному партнерстві та Південному партнерстві, навпаки, веде до зменшення участі в ГМСВ. Також країни, які входять до субрегіональних партнерств, радше орієнтовані на більш розвинені економіки, що дозволяє стверджувати, що процеси поширення мегарегіоналізації розвиватимуться по осі «Вишеградська четвірка – кандидати до ЄС». Це підтверджується висновками з результатів моделювання і для України: доведено, що пріоритетним напрямом забезпечення участі України в процесах мережевізації глобального економічного врядування є розвиток співпраці за траєкторією «кандидати до ЄС – ОЧЕС – Вишеградська четвірка»;

удосконалено:

- понятійний апарат глобального економічного врядування з позиції його предметних сфер, процес-об'єктів, рівневих площин, стратегії та тактики, інструментарію та механізмів реалізації, особливостей цілепокладання в співвідношенні з основними формами міжнародних економічних відносин. Шляхом розмежування цілей глобального економічного врядування і цілей міжнародної економічної політики показано, що перші, передусім, спрямовані на становлення та підтримку розвитку певного середовища функціонування структурних площин глобального економічного врядування. На відміну від лінійної структури управління в межах трирівневого підходу глобального врядування, при глобальному економічному врядуванні спостерігається матрична структура мультиваріативного взаємовпливу режимів і об'єктів глобального економічного врядування та опцій використання різноманітних інструментів у межах кожного поєднання. Такий механізм реалізації глобального економічного врядування є більш складним, проте більш гнучким;

- методологічні підходи до аналізу режимів глобального економічного врядування, що проявляється в заміні одного режиму іншим. Запропоновано розглядати відповідний процес становлення мережевих режимів глобального економічного врядування як багатокритеріальну функцію залежності від змінних: можливість отримання вигід або витрат від набуття економічного лідерства, наявність або відсутність національних інституцій, спроможних вирішувати національні проблеми, необхідність боротьби із зовнішніми екстерналіями, наявність глобальних і регіональних дисбалансів, відмінності в рівнях економічного розвитку, вимірювані за допомогою різниці у ВВП, розбіжності в економічній політиці країн, наявність спільного колоніального минулого, нерівномірний розподіл економічних вигід у випадку наднаціональних режимів. Запропоновано розрізнити такі основні режими глобального економічного врядування, як: чистий наднаціональний, авторитарна ієрархія, коопераційна ієрархія, підтримуюча ієрархія, основана на економічних передумовах мережа, постколоніальна мережа, гібридне глобальне економічне врядування;

- визначення місця ГМСВ в установчих, програмних, операційних документах та практичному функціонуванні основних мегарегіональних об'єднань та угод. Подолання кризи мультилатеризму, основаного на трансатлантичному консенсусі, поряд із формуванням альтернативних мегарегіонів супроводжуються створенням передумов для подальшого розвитку ГМСВ, більшість мегарегіональних угод прямо або непрямо містить положення, які сприяють їх становленню та посиленню, а саме: розвиток малого та середнього підприємництва, підтримка інфраструктурних проєктів, співробітництво в сфері техніки та технології, розбудова сприятливого інституційного середовища внаслідок врегулювання проблемних аспектів, пов'язаних з державними закупівлями, антимонопольним законодавством та створенням специфічних альтернативних фінансових установ для цілей розвитку;

- теоретико-методологічні засади кластерного аналізу глобальної економічної архітектури, де в якості критеріїв кластеризації використано прогрес в основних мікроекономічних показниках відкритості підприємств національних економік до участі в глобальній економіці та в показниках участі в ГМСВ. Показано, що зберігається географічний характер кластеризації, виявлено нетривіальні зв'язки між різними географічними регіонами, простежено ланцюги потенційної мегарегіоналізації (наприклад, «Україна – кандидати до ЄС» – «Україна – ОЧЕС» – «Україна – Вишеградська четвірка»);

набули подальшого розвитку:

- механізми дослідження наслідків функціонування ГМСВ: на відміну від попередніх досліджень, коли акцент робився на регіональній специфіці, в дисертації доведено існування мегарегіональної специфіки наслідків участі в ГМСВ; запропоновано досліджувати трансформування глобальної економіки шляхом аналізу зміни часток експорту та часток ВВП в світових агрегатах як функції участі в ГМСВ;

- моделювання апроксимаційної складової оцінки розвитку національних економік в залежності від участі в ГМСВ та динаміки змін в експорті товарів і послуг. Результати, запропонованих автором механізмів аналізу на основі темпів зростання часток експорту, ВВП, участі в ГМСВ дозволяють стверджувати, що переорієнтація на функціонування в межах ГМСВ відбувається водночас із уповільненням темпів зростання частки експорту країн в світовому експорті. Досягається певна тимчасова рівновага/сталість у розподілі світового ринку. Країнам також необхідно розширювати участь у ГМСВ, щоб вийти в лідери за зростанням частки експорту.

Практичне значення отриманих результатів. Наукові результати дисертації використані у діяльності Департаменту з питань фінансового та економічного розвитку Секретаріату Кабінету Міністрів України (довідка про впровадження від 23.12.2020 р.), Одеської регіональної торгово-промислової палати України (довідки про впровадження №135 від 12.03.2021 р.), Почесного консульства Словацької Республіки в м. Одеса; ГО «Поліський фонд міжнародних та регіональних досліджень» (довідки про впровадження від 05.06.2015 р. та від 20.12.2015 р.), ГО «Фінансово-економічна наукова рада» (довідка про впровадження №2704/20-1 від 27.04.2020 р.) при виконанні державної наукової теми 0118U000789, ГО «Академія підприємництва та менеджменту України» при розробленні стратегічних заходів розвитку національної економіки України станом до 2030 року (довідка про впровадження №11/11/2020 від 11.11.2020 р.); у навчальному процесі Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка у забезпеченні методичного супроводу та викладання дисциплін «Міжнародна економіка», «Глобальна економіка», «Міжнародний менеджмент», «Зовнішньоекономічна діяльність», «Інституційні основи ЄС» (довідка про впровадження №35/3-975 від 18.12.2020 р.); Херсонського національного технічного університету (довідка про впровадження № 137 від 03.10.2016 р.); Національного університету «Києво-Могилянська академія» (довідка про впровадження №76/12 від 19.01.2021 р.), зокрема при розробленні компонент навчального плану освітньо-наукової програми PhD «Економіка»; Міжнародного гуманітарного університету (довідка про впровадження №64 від 01.03.2021 р.) та ін., про що є належним чином оформлені довідки про впровадження.

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження є самостійно виконаною працею, усі наукові положення, висновки та рекомендації отримано автором самостійно. З наукових праць, підготовлених та опублікованих у співавторстві, у дисертації використано лише ті положення, ідеї та висновки, які є результатом самостійної роботи автора. Внесок автора у колективних публікаціях конкретизовано у списку опублікованих праць.

- **Апробація результатів дослідження.** Основні наукові результати та положення дисертаційної роботи, а також висновки, рекомендації щодо вирішення окресленого кола питань обговорювались і були схвалені на засіданнях кафедри організації

виробництва, бізнесу та менеджменту Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка, а також обговорювалися на таких міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях та круглих столах, як: Міжнародна науково-практична конференція: «Перспективи інвестиційних рішень в бізнесі та проектах» (м. Одеса, 15-16 жовтня 2015р.), I Міжнародна мультидисциплінарна конференція Міжнародного гуманітарного університету (м. Одеса, 15 травня 2015 р.), Міжнародна науково-практична конференція «Розвиток національних економік в контексті геоекономічних реалій та лібералізації зовнішньоекономічної діяльності» (м. Одеса, 22 травня 2015 р.), Науково-практична конференція «Проблеми та перспективи розвитку національних економік: від мікро до макрорівня» (м. Одеса, 8 квітня 2016 р.), Міжнародна науково-практична конференція «Україна – Бґґарія – Ейвропейски Сьюз: сьвременно сьстояние и перспективи» (м. Варна, 24 вересня 2016 р.), Міжнародна науково-практична конференція «Economic development strategy in terms of European integration» (м. Каунас, 27 травня 2016 р.), Міжнародна науково-практична конференція «Сучасна глобальна регіоналістика і суб'єкти економіки: напрями впливу» (м. Одеса, 16 травня 2017 р.), Всеукраїнська науково-практична конференція студентів та молодих науковців (м. Одеса, 14 листопада 2017 р.), Всеукраїнська міжнародна науково-практична конференція «Приморські регіони: проблеми та траєкторії соціально-економічного розвитку» (м. Одеса, 19 квітня 2018 р.), II Міжнародна науково-практична конференція «Економічний потенціал країни: наукові підходи та практика реалізації» (м. Одеса, 4 травня 2018 р.), Міжнародна науково-практична конференція «Стратегічні напрями економічної та соціальної політики у ринкових умовах» (м. Одеса, 28-29 вересня 2018 р.), Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні питання та перспективи регулювання міжнародних економічних відносин» (м. Київ, 5 травня 2018 р.), VI Міжнародна науково-практична конференція: «Сучасні тенденції розвитку світової економіки: нові виклики та проблеми» (м. Одеса, 19 квітня 2019 р.), Міжнародна науково-практична конференція «Євроінтеграція: польський досвід і українські перспективи» (м. Одеса, 29 березня 2019 р.), Міжнародна науково-практична конференція «Проблеми формування та реалізації регіональної економіки» (м. Запоріжжя, 29 лютого 2020 р.), Міжнародна науково-практична конференція «Le tendenze e modelli di sviluppo della ricerche scientifici» (м. Рим, 13 березня 2020 р.), II Міжнародна наукова конференція «Наукові дослідження: парадигма інноваційного розвитку» (м. Братислава – м. Відень, 27 квітня 2020 р.), II Міжнародна науково-практична конференція «Фінансово-економічний розвиток України в умовах трансформаційних перетворень» (м. Львів, 28 квітня 2020 р.), Міжнародна науково-практична INTERNET-конференція «Інноваційні стратегії та моделі економічних трансформацій в умовах євроінтеграційних викликів» (м.Харків – м.Ужгород – м.Софія – м.Пшеворськ, 16 травня 2020 р.); Щорічна звітна конференція професорсько-викладацького складу Міжнародного гуманітарного університету (м. Одеса, 16 травня

2014 р.); II Міжнародна мультидисциплінарна конференція Міжнародного гуманітарного університету «Чорноморські наукові студії» (м. Одеса, 13 травня 2016р.).

Публікації. Основні положення та результати дослідження опубліковано у 1 колективній монографії, виданій за кордоном (частка автора – 0,59 д. а.); у 3 наукових статтях у фахових виданнях іноземних держав та України, що входять до наукометричних баз даних Scopus (частка автора – 2,25 д. а.) та 1 в Web of Science (0,69 д. а.). Список публікацій автора також включає 21 наукову публікацію, видану в фахових наукових виданнях України, 16 з яких входять до міжнародних наукометричних баз даних (частка автора – 11,77 д. а.); 22 тез наукових доповідей; 4 публікації за результатами досліджень на замовлення міжнародних організацій та установ; 1 рецензію на наукову роботу іноземних авторів; 1 статтю у фахових наукових виданнях України та 1 тезу доповідей, які додатково розкривають тему роботи. Загальний обсяг опублікованих наукових праць становить 45,88 д. а., з них автору належить 22,42 д. а.

Структура та обсяг роботи. Дисертаційна робота складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Основний текст дисертації викладено на 373 сторінках, що містять 91 таблицю та 51 рисунки. Список використаних джерел налічує 474 найменувань на 52 сторінках. Додатки займають 62 сторінки, на яких розміщено 30 таблиць, 3 рисунки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, сформульовано мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, визначено методологічну та інформаційну базу аналізу, наукову новизну та практичне значення отриманих результатів.

В першому розділі – **«Політекономія глобального економічного врядування»** – досліджено еволюцію глобального економічного врядування, визначено місце глобального економічного врядування в розв'язанні недосконалостей ринків, формалізовано механізм становлення режимів глобального економічного врядування, визначено основні форми мережевих режимів глобального економічного врядування.

Виявлено, що сучасне функціонування глобальної економіки характеризується плюралістичними глобалізаційними проектами, де кожен з глобальних лідерів пропонує свою модель глобалізаційного економічного розвитку (Рисунок 1).

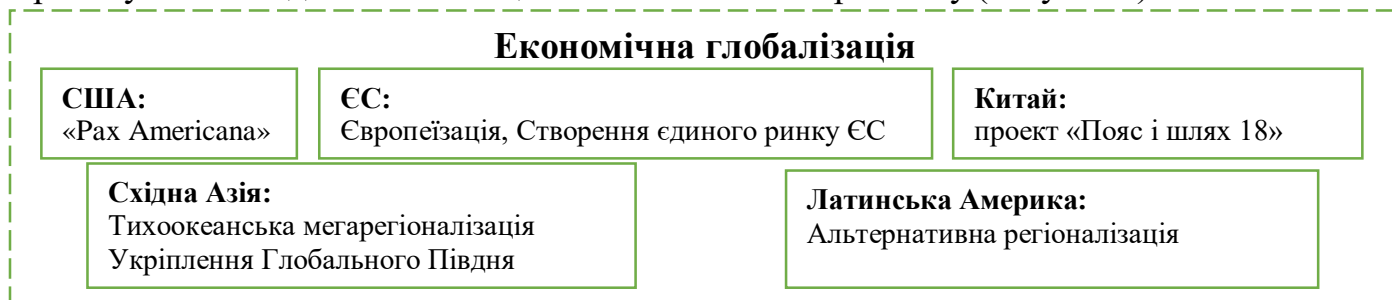

Рис. 1. Плюралістичні моделі економічної глобалізації

Джерело: авторська розробка

Зазначено, що існуючі режими глобального економічного врядування (ГЕВ) поділяються на формальні, неформальні (включно з мережевими) та гібридні. В результаті дослідження еволюції режимів глобального економічного врядування з позиції його сфер і системних аспектів, пов'язаних, зокрема, з альтернативними моделями глобалізації, цей процес отримав наукове обґрунтування (Таблиця 1):

Таблиця 1

**Еволюція режимів глобального економічного врядування:
економіко-соціальний та політичний концепт**

1944 та післявоєнний час	1970-ті рр.	1980-ті рр.	1990-ті рр.	2007-2009 рр.	2010-ті рр.	Прогноз
Реконструкція та холодна війна		Реформатування світового порядку		Глобальна фінансова криза	Відновлення та реформатування	Регіональні конфлікти
Консерватизм Неокласицизм Кейнсіанство	Неолібералізм та регіональні кризи	Неолібералізм Постмодерн Неосередньовіччя		Неосередньовіччя		?
Інтернаціоналізація	Глобалізація	Гіперглобалізація				
Мультилетаризм	Регіоналізація			Криза мультилетаризму Неоколоніалізм	Неорегіоналізація	
<i>Ієрархічні режими глобального економічного врядування</i>		<i>Мережеві режими Гібридні режими Переговорні майданчики (міжурядові режими)</i>				<i>Гібридні режими</i>
Уряди та міжнародні організації	Уряди та регіональні об'єднання	Транснаціональні корпорації Неурядові організації	Глобальні мережі створення вартості Глобальні міста Геоцивілізації		Мегарегіональні угоди та об'єднання Глобальні мережі створення вартості	

Джерело: авторська розробка

Обґрунтовано місце ГЕВ та його режимів у виробництві глобальних суспільних благ та подоланні дефіцитів глобальної економіки з огляду на поглиблення загальнолюдських проблем та підсилення глобальних економічних дисбалансів. Показано, що застосування запропонованого автором підходу до аналізу еволюції режимів ГЕВ дозволяє зрушити акценти від реактивної в бік про-активної політики. На підставі інформації щодо ролі того чи іншого режиму ГЕВ та його інструментарію в усуненні недосконалостей ГЕВ обґрунтовано, що найбільший потенціал впливу на сучасному етапі мають надурядові організації та виробничі мережі. Показано, що найбільш поширеними джерелами неефективного функціонування того чи іншого режиму є такі: брак зацікавленості у вирішенні окремих проблем, відсутність дієвих механізмів примусу, імплементації, мотивації, недостатність економічного потенціалу. В результаті в якості оптимального варіанта запропоновано розглядати гібридний режим ГЕВ, який має поєднувати в собі окремі інструменти інших режимів (Таблиця 2). Для прикладу: задля попередження структурних дисбалансів необхідно поєднувати зусилля виробничих мереж за умови координації їх цілей із цілями міжнародних організацій та міжурядових об'єднань.

Система ГЕВ та його дефіцити: точки розвитку

		Режими ГЕВ					
		Формальне ГЕВ	Неформальне ГЕВ			Змішане ГЕВ	
		I. Надурядові організації	II. Міжнародні неурядові організації	III. Виробничі мережі	IV. Міжурядові мережі	V. Гібридні форми	
Дефіцити глобального економічного врядування	Глобальні економічні дисбаланси	Просторові (регіональні, країнові) дисбаланси	СВ	СлВ	СВ	СлВ–СВ	ОВ при поєднанні I, III та IV
		Структурні дисбаланси	СлВ	СВ	СВ	СлВ	ОВ при поєднанні III та розвитку I та IV
		Дисбаланс виробництва ПБ	Потенціал СВ	Потенціал СВ	СВ	СлВ–СВ	ОВ при укріпленні I та II
		Дисбаланс виробництва ГСБ	СВ	ПВ	Потенційно СВ	СлВ	ОВ при укріпленні I
		Дігіталізація та віртуалізація	СВ	ПотВ	СВ	СлВ–СВ	ОВ при укріпленні I та II
	Політизація	СлВ	ПотВ	СлВ	СВ	ОВ при укріпленні I за умови керування IV	
	Контрінституціоналізація	СлВ	СлВ	СВ	СВ	ОВ за умови керування III та IV	

Джерело: складено автором

** СВ – сильний вплив, СлВ – слабкий вплив, потенціал СВ – потенціал сильного впливу, ПВ – помірний вплив, ПотВ – потенціал впливу, ОВ – оптимальний вплив

З'ясовано, що підґрунтя для становлення та посилення мережевих форм ГЕВ створюють: перехід від формальних структур ГЕВ до неформальних; перехід від одно(дво)центричного світу з концентрацією сили до поліцентричних мереж та дифузії виробничих потужностей; перехід від багатостороннього врядування до нового мегарегіоналізму та мультирегіоналізму; перехід від управління на основі верховенства права до гібридних його форм, таких як управління, основане на консультаціях; поява нових глобальних акторів, наприклад глобальних міст, глобальних мереж створення вартості.

Досліджено передумови неінтеграції у вигляді формування глобальних мереж створення вартості (ГМСВ) та мегарегіональних інтеграційних об'єднань (Таблиця 3).

Компаративне дослідження передумов неінтеграції

<i>Передумови МЕІ*</i> (макро-)	Передумови мегарегіональної інтеграції (глобальна, мезо-)	Передумови формування ГМСВ/ГЛСВ** (глобальна, мікро-)
Близькість рівнів економічного розвитку і ступеня ринкової зрілості країн, що інтегруються	Нелінійність загальної МЕІ внаслідок нестабільності регіональних інтеграційних об'єднань	Науково-технічна революція, що уможливила керування бізнесом на відстані
Географічна близькість країн, що інтегруються, наявність спільного кордону та історично сформованих економічних зв'язків	Криза мультилатеризму, в т. ч. неспроможність охопити весь перелік економічних потреб країн-учасниць об'єднань	Різниця в рівнях економічного розвитку країн як запорука отримання економічної ренти
Спільність економічних та інших проблем	Активізація боротьби за лідерство	Лібералізація міжнародної торгівлі
Демонстраційний ефект	Перехід до мережних форм економічного буття. Потреба глобальних мереж створення вартості в спрощенні відповідних процедур трансферу виробництва	Де-вертикалізація глобального бізнесу з метою економії
Ефект доміно	Поява та поширення угод ЗСТ+	Розвиток сфери послуг, який надав невеликим економікам можливість виходу на глобальні ринки
	Укладання багаточисельних угод Південь – Південь	Становлення «глобального Півдня».
Мета-ціль	Заповнення прогалін в існуючій системі глобального економічного врядування, переважно побудованій на ВТО/ГАТТ.	Максимізація прибутку через уникнення обмежень на торгівлю та скорочення витрат

Джерело: розроблено автором за [Філіпенко А., Будкін В., Рогач О. Світова економіка. К: Либідь, 2007. 582 с.; OECD. *Interconnected Economies: Benefiting from Global Value Chains*. OECD Publishing, 2013. Paris URL: [https://www.oecd.org/mcm/C-MIN\(2013\)15-ENG.pdf](https://www.oecd.org/mcm/C-MIN(2013)15-ENG.pdf) ;Blanchard J., Bown Ch.P., Johnson R.C. *Global Supply Chains and Trade Policy*. National Bureau of Economic Research. Working Paper No. 21883. 2016.]

*МЕІ – міжнародна економічна інтеграція **ГЛСВ – глобальні ланцюги створення вартості

Констатовано, що у разі створення та функціонування мегарегіональних угод йдеться про численні режими лібералізації торгівлі, заповнення прогалін існуючої системи світового консенсусу, оснований на принципах СОТ/ГАТТ, як **мета-цільі**. Показано, що ГМСВ, які також спрямовані на інтернаціоналізацію господарського життя, відображають первинні мотиви формування інтеграційних об'єднань, адже в основу будь-якої інтеграції передусім закладений економічний інтерес бізнесу. Інтеграція глобальної економіки, яка відбувається одночасно на мікро-, мезо- та мегарівнях і характеризується вищезгаданими особливостями розвитку, дозволяє зробити припущення про примат неінтеграції та її конгруентності на мікро- та мегарівнях.

В другому розділі – «**Методологічні засади дослідження глобального економічного врядування**» – удосконалено понятійний апарат глобального економічного врядування, запропоновано позиціонування глобального економічного врядування (ГЕВ) стосовно глобального врядування та міжнародної економічної

політики, визначено інструментарій ГЕВ, цілі ГЕВ у залежності від процесів міжнародної економічної інтеграції, форм міжнародних економічних відносин, досліджено дифузію розуміння центру глобальної економіки.

Зокрема встановлено, що глобальне економічне врядування – це процесноорієнтована цілеспрямована поліцентрична дія глобальних акторів, які знаходяться на різних рівнях глобальної архітектури та характеризуються різним рівнем інституційної формалізованості, в їх безпосередньому взаємовпливі, що визначається використанням економічних інструментів, методів і механізмів.

Доведено, що система ГЕВ має відмінності від системи глобального врядування. По-перше, норми права та урядові установи є рівнями системи глобального врядування, але для ГЕВ вони є лише елементами. Сама ж система ГЕВ є більш мультиінструментальною: там, де глобальне врядування обмежується правовими нормами та комунікацією між країнами, ГЕВ ґрунтується на взаємодії на рівні підприємств та їх мереж, а рішення приймаються виходячи з економічних мотивів та/або цілей сталого розвитку. По-друге, на відміну від лінійної залежності в межах тривірневого підходу при глобальному врядуванні, при ГЕВ має місце матрична структура мультіваріативного взаємовпливу режимів і об'єктів ГЕВ та варіантів використання різноманітних інструментів у межах кожного поєднання. Такий механізм реалізації ГЕВ є більш складним, але й більш гнучким.

Відповідно до запропонованого визначення сутності ГЕВ, його тактики та стратегії, визначено варіатив наявного інструментарію ГЕВ у залежності від сфер та орієнтації на врядування зовнішньоекономічних відносин в цілому та глобальної економіки, на врядування регіональних та міжрегіональних економічних відносин та відносин всередині інтеграційних об'єднань та на врядування економічної ситуації окремої країни.

Досліджено різницю в цілях міжнародної економічної політики та ГЕВ; виявлено, що цілі останнього відрізняються рівнем розгляду акторів реалізації впливу та площинами врядування (Таблиця 4).

Таблиця 4

Цілі глобального економічного врядування та міжнародної економічної політики

	Цілі	
	<i>Глобальне економічне врядування</i>	<i>Міжнародна економічна політика</i>
<i>Суб'єкт цілепокладання</i>	Міжнародні наднаціональні інституції, громадські об'єднання, клуби країн, міжнародний бізнес	Уряди держав, міжнародні наднаціональні інституції
<i>Сфери</i>	Економіка, економічні аспекти підтримки, започаткування технологічного та наукового розвитку, політика та державне управління, екологія, соціум, культура	Міжнародна торгівля, фінанси, інші сфери міжнародних економічних відносин (МЄВ)

(продовження таблиці 4)

<i>Рівневі площини цілей</i>	Глобальна економіка, міжнародна економіка, інтеграційні угруповання, національна економіка	Міжнародна економіка, національна економіка
<i>Напрямок дії</i>	Становлення, підтримка та розвиток певного середовища функціонування структурних площин ГЕВ шляхом координації, зокрема політичної, зусиль державних і недержавних акторів. В кінцевому підсумку, досягнення сталої економічної інтеграції	Досягнення певного стану окремої національної економіки або інтеграційного об'єднання, або відносин між суб'єктами МЕВ

Джерело: авторська розробка

Доведено, що ГЕВ є складною економічною категорією, як і його цілі. Показано, що реалізація цілей процес-об'єктів ГЕВ у межах окремих форм міжнародних економічних відносин сприяє розвитку глобальної економіки. Пересування уздовж цілей різних процес-об'єктів призводить до досягнення, по-перше, синергетичного ефекту від реалізації міжнародних економічних відносин, що знаходить відображення в тому числі у стимулюванні розвитку підприємництва в глобальних масштабах; по-друге, до якісного переходу – поглиблення ступеня глобальної економічної інтеграції: від простого посилення міжкrajнкової взаємодії до стимулювання досягнення глобальної економічної стабільності.

На основі вивчення інструментарію ГЕВ у залежності від предметних сфер врядування та його рівнів під інструментом ГЕВ запропоновано розуміти конкретний засіб або спосіб дії або якимось чином анонсованого наміру дії, який характеризується цілеспрямованістю, реалізується відповідним глобальним економічним актором/суб'єктом ГЕВ та спрямований на зміну глобального економічного устрою, глобальної економіки, відповідні зміни в регіональних та інших інтеграційних об'єднаннях, регіонах, окремих країнах, або на вирішення відповідних завдань, досягнення поставлених цілей. Визначено, що питання безпеки входять у запропоновану схему інструментарію ГЕВ безпосередньо в аспектах, що стосуються зменшення рівня бідності та нерівності, а також вирішення військових конфліктів і громадянських війн.

Показано, що в результаті функціонування глобальної економіки на сучасному етапі відбувається трансформація глобальної економічної архітектури. Зокрема, відбувається дифузія центру глобальної економіки та трансформація ГЕВ. Під економічним центром, який є суб'єктом економічної сили, пропонується розуміти не лише країну або країни, а окремих економічних суб'єктів/акторів різного виду та рівня організованості, які протягом тривалого проміжку часу займають суттєві частки в світових економічних потоках, роблять істотний внесок у зростання світового ВВП, здатні суттєво впливати на світову політику та забезпечують додаткові можливості на світовій арені пов'язаним з ними економічним агентам. З огляду на зазначене можна стверджувати, що такі мережеві режими ГЕВ, як мегарегіональні угоди та об'єднання і ГМСВ, формують центри глобальної економіки.

В третьому розділі – «**Мережевізація глобальної економіки**» – проведено кластеризацію глобальної економіки, проаналізовано мікро- та макро-аспекти

глобальної мережевізації, здійснено інтертемпоральний аналіз мегарегіоналізації з позиції взаємовпливу мікро- та макрочинників.

В результаті аналізу розвитку глобальної економіки за сукупністю показників розвитку національних економік (за 1995, 2008, 2018 рр.), виконаного за допомогою статистичного аналізу середніх значень, коефіцієнтів варіації досліджуваних показників, було визначено, що розрив між економіками світу скорочувався за основними макроекономічними показниками, за винятком монетарної бази (% ВВП).

Цей висновок підтверджено результатами кластерного аналізу, згідно з якими в 1995 році глобальна економіка являла собою сукупність країн з незначним середнім рівнем інтеграції; в 2008 році на тлі світової фінансової кризи намітився умовний розділ глобальної економіки на економіку Західної Півкулі та пул країн Азії на чолі з Китаєм як тригером економічного зростання; в 2018 році в міру виходу з кризи глобальна економіка почала характеризуватися більшою поліцентричністю (Бразилія, Сполучене Королівство, Російська Федерація, Німеччина, США, Китай можуть розглядатися як головні лідери глобального економічного розвитку не тільки за показником рівня розвитку національних економік, а й через наявність економічних зв'язків з іншими країнами). Отримані результати статистичного аналізу показали, що більшість визначених центроїдів глобальної економіки стали осередками її мережевізації у вигляді формування мегарегіональних угод і об'єднань та розвитку ГМСВ. Це свідчення є додатковим підтвердженням попередньої гіпотези щодо дифузії розуміння центру глобальної економіки у бік мережевих форм її глобального врядування.

Обґрунтовано, що учасники, які одночасно входять до різних мегарегіональних угод та об'єднань (МРУ/О), а саме США, ЄС, країни АТР, виступаючи осередками субрегіонального економічного розвитку, по-перше, є локомотивами мегарегіоналізації, прагнучи забезпечити більшу економічну стабільність у регіонах, по-друге, через досягнення таких цілей намагаються посилити свої позиції в глобальній економіці загалом, відтак доповнюючи механізм глобального економічного врядування, в якому все більш чітку роль починають відігравати МРУ/О, активною політикою країн-лідерів. Це, в свою чергу, призводить до встановлення примату гібридних форм врядування в сучасній глобальній економіці.

З метою дослідження холистички сучасних інтеграційних процесів з позиції ГМСВ та мегаінтеграції як форм неінтеграції запропоновано оцінювати взаємозв'язок між ступенем включення країн на рівні підприємств у ГМСВ та кількістю регіональних торговельних угод (РТУ) як міри процесів неорегіональної інтеграції. Виявлені відмінності та спільні процесів мережевізації ГЕВ дозволили сформулювати дві засадничі гіпотези дослідження: Н1: мегарегіональна інтеграція та формування і поширення ГМСВ є взаємопов'язаними явищами; Н2: поширення ГМСВ передуює мегаінтеграційним процесам.

На підставі аналізу укладання РТУ та розвитку ГМСВ визначено, що розвиток ГМСВ передуює укладанню РТУ: показник кількості РТУ в наступному періоді

(RTU_{t+1}) більше відповідає масштабам інтеграції до ГМСВ таких країн, як Китай або Німеччина, аніж показник кількості RTU в поточному періоді (RTU_t) (Рисунок 3).

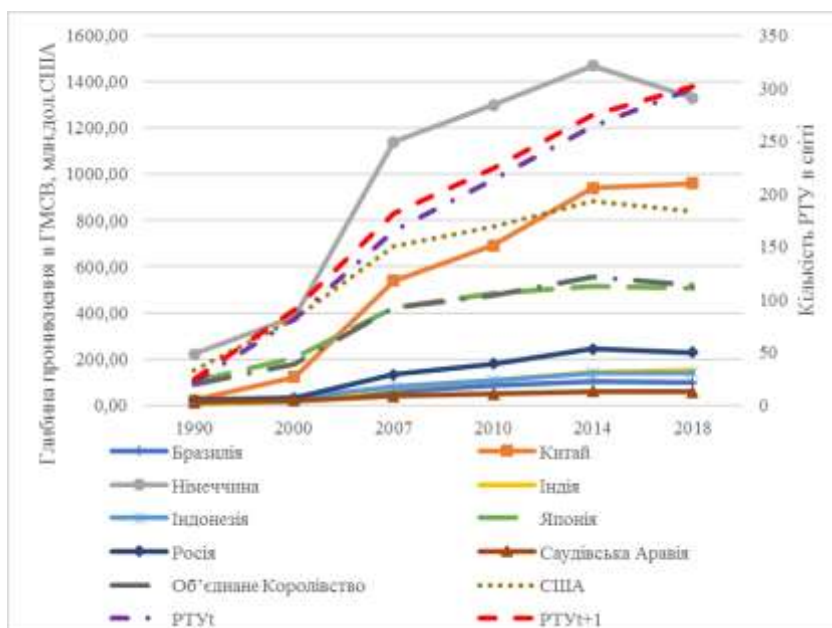

Рис. 2. Динаміка залученості країн-центроїдів до глобальної економіки та ГМСВ

Джерело: побудовано автором на основі даних ЮНКТАД-Eora GVC Database та COT RTA-IS [UNCTAD-Eora Global Value Chain Database. URL: <https://worldmrio.com/unctadgvc/>; WTO-OMC. Regional Trade Agreements Database. URL: <https://rtais.wto.org/UI/PublicMaintainRTAHome.aspx>]

Дослідження мікроаспектів неінтеграції у формі поширення мережевізації виявило відмінності у функціонуванні окремих МРУ/О з точки зору відкритості їх компаній глобальній економіці. Враховуючи припущення щодо взаємозв'язку двох форм мережевих режимів, можна дійти висновку, що деякі МРУ/О (як наприклад, ВРЕП і ТПП) є більш ефективними, ніж інші, в реалізації поставлених цілей, пов'язаних із подоланням недосконалостей сучасної системи ієрархічного ГЕВ.

В результаті аналізу зміни мікропоказників відкритості економіки основних країн-учасниць МРУ/О, у тому числі в порівнянні із середньосвітовим показником відкритості, було визначено, що протягом періоду спостереження відбулося зміцнення незалежності економіки цих країн, зростання рівня їх включення у ГМСВ, зокрема завдяки економічному прогресу. Останнє є безперечно позитивною ознакою активізації інтеграції приватного сектору економіки країн-учасниць МРУ/О у світову економіку.

На основі аналізу макроекономічних аспектів неінтеграції та рівня залучення країн-учасниць основних МРУ/О (ВРЕП, ТПП, ШОС, БРІКС та, довідково, планованого донедавна ТПП) до ГМСВ, оціненого за допомогою показника ГЛВ UNCTAD-EORA (TIVA для ЄС), визначено, що ВРЕП є найбільш однорідним об'єднанням у термінах дисперсії значень обраного показника. ТПП можна умовно поділити на три блоки країн за показником участі у ГМСВ (більше 300 млрд дол., 100–300 млрд дол., менше 50 млрд дол.); ШОС є ще менш стабільним об'єднанням з цієї

точки зору, адже він має двох лідерів за показником участі в ГМСВ – Китай та Російську Федерацію.

В результаті розгляду основних макроіндикаторів, які використовуються в якості міри економічної відкритості та залученості економіки країн до ГМСВ, було показано, що ТТП та ВРЕП мають найбільші перспективи для посилення і перетворення на розвинені об'єднання з точки зору потенціалу функціонування ГМСВ. Водночас, ШОС об'єднує значну кількість менших за розміром економік, за винятком Китаю та Російської Федерації, тоді як БРІКС є лише міждержавною інституційною структурою співробітництва, а не МРУ, інтеграційна спроможність якого послаблена географічною відстанню між країнами-учасниками. Загальна висхідна динаміка залучення до ГМСВ розглянутих країн-учасниць МРУ/О супроводжується поступовим зближенням досліджуваних макроекономічних процесів у цих країнах.

Звертаючи увагу на те, як змінювалась розбіжність в досліджуваних макроіндикаторах відкритості МРУ/О глобальній економіці в залежності від факту вступу/приєднання/підписання угоди про вступ або початку перемовин щодо створення МРУ (Таблиця 5), варто зазначити, що після укладання угод щодо приєднання до МРУ/О загалом спостерігалось скорочення діапазону коливання досліджуваних показників. Довідково наведено розрахунки, які показують характер макроекономічної динаміки в період після глобальної фінансової кризи та перед якісними змінами в МРУ.

З вищезазначеного можна зробити висновок, що після кризи волатильність обраних показників також зменшувалась, але відповідне скорочення прискорилось в наступні періоди після підписання угод про МРУ або початку перемовин. Виняток – чистий притік прямих іноземних інвестицій (ПІІ) (% ВВП) до ВРЕП та ТТП через те, що країни-учасниці МРУ беруть дуже активну участь у потоках іноземного капіталу.

Таблиця 5

**Інтертемпоральні збурення в обраних макроекономічних показниках:
аспект прогресу в становленні МРУ/О**

МРУ	показник	період спостереження	Індикатори				
			Мита	Експорт товарів та послуг (темпи зростання, % дпр)	Чистий притік ПІІ (% ВВП)	Темпи зростання ВВП (% дпр)	ГЛВ, млрд дол.
ТТП без США	St. Dev	Загалом	0,7	6,4	2,7	5,8	145,6
		2006-2015	0,8	7,2	3,2	5,7	144,6
		2016-2018	0,8	4,8	2,1	6,9	151,6
		2010-2015	0,7	6,4	2,7	5,8	155,4
	AV	2,1	2,2	3,4	3,3	139,6	
	CV	0,4	0,3	1,9	0,8	1,05	
ВРЕП	St. dev	Загалом	7,3	7,4	5,4	3,0	212,2
		2006-2011	8,2	9,2	5,0	3,8	178,3
		2012-2018	6,6	5,4	5,7	2,1	236,1
		2010-2011	7,8	8,9	5,3	3,1	217,6
	AV	7,9	6,5	4,6	5,3	170,9	
	CV	0,9	1,1	1,2	0,6	1,2	
ШОС dev	Загалом	4,9	12,5	3,3	3,2	255,8	
	2006-2016	4,8	12,9	3,4	3,3	245,6	

		2017-2018	5,6	9,1	1,2	1,8	313,6
		2010-2016	4,8	11,5	3,1	2,8	275,8
	AV		9,1	28,0	3,7	5,8	138,2
	CV		0,5	0,4	0,9	0,5	1,9
ТТШ додаткова	St. dev	Загалом		5,2	2,1	1,8	81,9
		2006-2009		8,4	3,1	2,7	75,4
		2010-2018		3,1	1,4	0,8	39,4
	AV			3,9	3,1	1,5	78,1
	CV			1,3	0,7	1,2	0,11
БРІКС	St.dev	Загалом	4,6	6,3	1,2	4,0	280,4
		2006-2009	5,2	9,0	1,1	4,9	190,1
		2010-2018	4,4	4,8	1,1	3,4	308,6
	AV		7,4	4,0	2,4	4,5	242,6
	CV		0,6	1,6	0,5	0,9	1,2

Джерело: розраховано автором на основі даних ЮНКТАД-EORA та Світового банку [UNCTAD-Eora Global Value Chain Database. URL: <https://worldmrio.com/unctadgvc/>; WDI. URL: <http://data.worldbank.org/data-catalog/world-development-indicators/>].

Примітка: St.dev – середньоквадратичне відхилення, av – середнє значення, cv – коефіцієнт варіації **мита та інші імпорتنі зобов'язання (% податкових надходжень)

На основі комбінованого аналізу мікро- та макроаспектів неінтеграції у формі МРУ/О та ГМСВ проведено розрахунок коефіцієнтів кореляції мікро- та макропоказників відкритості економік країн-учасниць МРУ/О. Встановлено, що окрім доволі очевидних взаємозв'язків між експортом товарів і послуг (% ВВП), припливом і відпливом ПШ, ВНП на душу населення та темпами зростання ВНП (де відповідні коефіцієнти кореляції вище 0,5), існують доволі цікаві комбінації досліджуваних показників.

Так, коефіцієнт кореляції між ВВП на душу населення та темпами зростання ВНП, розрахований на основі даних щодо країнах-учасниць МРУ/О, майже дорівнює -0,45, підтверджуючи загально відомі висновки стосовно того, що більш багаті країни зростають повільніше. Показник частки компаній в МРУ/О, в яких є міжнародний сертифікат якості, позитивно корелює з ВВП (R=0,65), залученням до ГМСВ (R=0,59), фактом наявності сайту (R=0,53) та фактом проведення зовнішніх аудитів (R=0,50). На основі використаних даних не знайдено достатньо сильних зв'язків між загальною відкритістю економіки країн-учасниць МРУ та ступенем залученості фірм до ГМСВ. Це, зокрема, пов'язано з безперечним існуванням внутрішньогрупових відмінностей. Найвищі коефіцієнти кореляції між мікропоказниками і макропоказниками має такий показник, як митні та інші зобов'язання (% ВВП). Це може пояснюватися великими обсягами внутрішньофірмових потоків у межах ГМСВ.

Загалом, мікропоказники відкритості мають щільний зв'язок. Так, наявність власного сайту позитивно корелює з усіма іншими показниками, окрім торговельних та фінансових обмежень. Цікавим є і те спостереження, що використання іноземних ресурсів позитивно пов'язане з обмеженнями на торгівлю, а це означає, що фірми в такий спосіб намагаються обійти бар'єри на вході до ринку, і те ж саме стосується використання технологій з іноземними ліцензіями.

Отримані результати дали змогу сформувавши підхід до подальшого моделювання функціонування МРУ/О з позиції впливу ГМСВ з корегуванням на макроекономічні особливості країн-учасниць і на факт їх участі в МРУ/О. Загальну систему мегарегіоналізації з позиції потенціалу участі у ГМСВ схематично запропоновано розглядати як двокрокову рамкову модель, де на першому етапі на формування ГМСВ впливають мікро- та макроекономічні показники розвитку країн-учасниць, а на другому етапі функціонування ГМСВ справляє вплив на створення та поширення МРУ/О.

В четвертому розділі – «Функціонування глобальної економіки під впливом мережевих режимів глобального економічного врядування» – визначено місце мережевих режимів у глобальному економічному врядуванні (ГЕВ) з позиції інструментарію впливу, розроблено методологічні основи оцінки взаємозв'язків функціонування глобальних мереж створення вартості (ГМСВ) та мега-регіональних угод, досліджено трансформацію глобальної архітектури внаслідок функціонування мережевих форм ГЕВ, надано емпіричну оцінку взаємозв'язкам у функціонуванні мега-регіональних об'єднань та мереж/ланцюгів створення вартості.

В процесі дослідження ролі ГМСВ в ГЕВ проведено порівняльний аналіз його інструментарію. На основі результатів аналізу показано, що ГМСВ за рівнем застосування орієнтовані переважно на врядування регіональних і міжрегіональних економічних відносин; за предметною сферою ГЕВ спрямовані на управління регіоналізацією та інтернаціоналізацією та, опосередковано, на вирівнювання економічного розвитку країн.

Результати порівняння ролі основних мегарегіональних угод / об'єднань (МРУ/О) в реалізації ГЕВ у систематизовану вигляді представлено в Таблиці 6.

Таблиця 6

Порівняння ролі мегарегіональних угод / об'єднань в реалізації глобального економічного врядування

	БРІКС	ШОС	ВРЕП	ТТП	ТТШ
Статус	Дипломатична асоціація/група країн	Міжурядова міжнародна організація	Торгівельна угода ЗВТ+ за принципом «відповідний до СОТ»	Торгівельна угода ВП ЗВТ за принципом «СОТ плюс»	Торгівельна угода «Глибока» ЗВТ за принципом «СОТ плюс»
Роль в ГЕВ	НБР являє собою зрушення в розвитку фінансової парадигми на користь країн, що розвиваються Розвиток інфраструктурних проєктів, що мають глокальне значення	Розвиток інфраструктурних проєктів, особлива важливість для країн, які не мають виходу до моря	Функціонування в межах регіону Азійського банку інфраструктурних інвестицій Спроба розвитку Індо-Тихоокеанського співробітництва	Зрушення у глобальному економічному врядуванні в бік Азійсько-Тихоокеанського регіону	Спроба вивести з кризи Трансатлантично-центричний світовий порядок

Джерело: складено автором

Проведений аналіз підтверджує припущення щодо плюралістичності моделей економічної глобалізації за сценаріями основних центроїдів глобальної економіки.

В результаті вивчення текстів угод та програмних документів встановлено, що мережеві режими глобального економічного врядування пов'язані і на інституційному рівні: ВРЕП та ТТП безпосередньо спрямовані на розвиток ГМСВ шляхом сприяння розвитку регіональних ланцюгів створення вартості, зокрема через зняття обмежень на рух товарів і капіталу та просування і посилення регіональних ланцюгів поставок (Таблиця 7). В свою чергу, БРІКС, ШОС та ТТП мають потенціал опосередкованого впливу на розвиток ГМСВ. Різняться і термінологія, яка використовується в угодах: для БРІКС це глобальні виробничо-збутові ланцюги, глобальні ланцюги вартості, для ВРЕП – глобальні ланцюги вартості, ТТП та ТТП–ланцюги поставок.

Дослідження місця МРУ/О у формуванні та функціонуванні ГМСВ виконано шляхом аналізу функціонування ГМСВ з позиції вивчення макропередумов та наслідків їх діяльності. Отримані результати мають використовуватись при формулюванні сукупності специфічних інструментів, притаманних ГЕВ, а саме його мережевим режимам. Так, моделювання причин і наслідків функціонування ГМСВ запропоновано здійснити з позиції зв'язків ГМСВ з процесами мегарегіоналізації. Обґрунтовано використання відповідних змінних моделей та методів моделювання, зокрема: моделей МНК – при аналізі причин і наслідків функціонування основних мережевих режимів ГЕВ, динамічних гравітаційних моделей – при аналізі двосторонніх потоків доданої вартості в межах інтеграційних угруповань, зокрема МРУ/О, та пробіт-моделей – при аналізі впливу незалежних змінних на ймовірність приєднання країн до мережевих форм ГЕВ та господарювання.

Перевірка сформульованих у дослідженні гіпотез щодо конгруентності процесів інтеграції на мікро- та макро-рівнях шляхом застосування методів кластеризації глобальної економіки, що передбачає включення показників відкритості підприємств глобальній економіці та показників їх участі в ГМСВ, показала, що зберігається регіональний характер кластеризації (чітко спостерігається пул країн Латинської Америки, країн Африки, Центральної та Східної Європи, країн Азії) із незначними винятками, а також мають місце нетривіальні зв'язки між регіонами (наприклад, Російська Федерація та пул африканських країн). Це свідчить про поширення мегарегіонального характеру формування ГМСВ та може слугувати підтвердженням гіпотези щодо місця ГМСВ у формуванні мегарегіонів.

В результаті регресійного пробіт-моделювання становлення мегарегіоналізму при безпосередньому розвитку та поширенні ГМСВ виявлено високий ступінь залежності функціонування ГМСВ від ступеня відкритості фірм до глобальної економіки, а також позитивний вплив участі країн у ГМСВ на ймовірність входження до МРУ/О загалом. Відповідно, стало очевидним, що глибина включення до ГМСВ у більш віддалених часових проміжках впливала на факт набуття членства в мегарегіональному

об'єднанні, тобто більш віддалена у часі участь у ГМСВ має більш значний вплив на зростання ймовірності членства в МРУ/О (Таблиця 7).

Таблиця 7

Залежність членства країни у мегарегіональній угоді / об'єднанні від її участі в глобальних мережах створення вартості – тестування пробіт-регресій

	Факт членства країни в МРУ/О	Факт членства країни в МРУ/О	Факт членства країни в МРУ/О
Участь країни в ГМСВ у 2017 р. (млрд дол. США)	6.36e-10		
Участь країни в ГМСВ у 2011 р. (млрд дол. США)		1.94e-09	
Участь країни в ГМСВ у 2005 р. (млрд дол. США)			2.39e-09*

Джерело: оцінка автора із використанням Stata10 за даними ЮНКТАД-EORA та Світового банку [UNCTAD-Eora Global Value Chain Database. URL: <https://worldmrio.com/unctadgvc/>; WDI. URL: <http://data.worldbank.org/data-catalog/world-development-indicators/>].

*Примітка: матриця коефіцієнтів при незалежних змінних (граничні ефекти), кількість спостережень – 92 *вірогідність похибки < 0,05*

Результати тестування пробіт-регресій також показали, що зміна ступеня участі країн у ГМСВ між 2011 та 2017 рр. позитивно впливає на можливість набуття членства у МРУ/О. Окремий тест залежності факту членства країни в конкретній МРУ/О від глибини включення країни до ГМСВ у 2005 році показав, що лише членство в ШОС та ВРЕП в 2005 році залежить від участі в ГМСВ на статистично значимому рівні, що підтримує ідею активного розвитку як мегарегіоналізму, так і ГМСВ в азіатському регіоні. Як і очікувалося, у більшості випадків (ТТІП, ВРЕП) існує позитивний статистично значимий вплив зростання участі в ГМСВ за період з 2011 по 2017 рік на набуття членства у МРУ/О. Під час моделювання оберненого зв'язку між фактом участі в МРУ/О та участю в ГЛСВ було доведено, що штучна змінна «мегарегіон» фіксує лише особливості країни: при її використанні без додаткових незалежних змінних вона не має статистично значимого впливу на участь у ГМСВ ані в 2017 р., ані в 2011 р. Відповідні результати підтверджують гіпотезу про те, що участь у ГМСВ передують членству в МРУ/О.

Запропоновано при подальших дослідженнях, присвячених оцінюванню взаємної залежності між участю в ГМСВ та МРУ/О, включити змінну часу, яка вказує на момент вступу до МРУ/О, з метою перевірки статистично значимого впливу миттєвих ефектів на участь у ГМСВ. Також рекомендується застосувати фіктивну змінну «мегарегіон» у прив'язці до економічних показників країн (ВВП, ПІІ та ін.) з метою виявлення мегарегіональних особливостей.

В п'ятому розділі – «Перспективи мережевізації глобального економічного врядування в процесі глокалізації» – визначено механізми формування ефективних мережевих режимів у глобальному економічному врядуванні, надано кількісну оцінку причинам і наслідкам членства у мегарегіональних угодах і об'єднаннях (МРУ/О) з позиції участі в глобальних мережах створення вартості (ГМСВ), досліджено забезпечення участі України в процесах мегарегіоналізації шляхом глокалізації, досліджено потенціал долучення глокальних субрегіональних утворень до мережевих режимів глобального економічного врядування (ГЕВ).

Показано, що МРУ/О, які побудовано на засадах матричної організаційної структури зі складними механізмами координації та ухвалення рішень, виявляють кращу інституційну спроможність. Визначено, що найкращі МРУ/О побудовані на принципах угод про ЗВТ+ та правилах СОТ; містять положення щодо сприяння розвитку малого та середнього підприємництва, співробітництву в сфері високотехнологічного виробництва, регулювання конкуренції, встановлення єдиних правил походження та ін. Це створює додаткові передумови для ефективного співробітництва в межах ГМСВ. Розглянуті МРУ/О також охоплюють розвинені регіональні ланцюги створення вартості, є результатом поступового долучення до них все більшої кількості країн. Досягнута інтеграція в межах цих МРУ/О є альтернативою фактичної інтеграції на засадах рівного економічного потенціалу і водночас прикладом інтеграції різних за рівнем економічного розвитку суб'єктів.

На основі аналізу стратегій участі країн-центроїдів у формуванні мережових режимів ГЕВ визначено, що вони характеризується значним рівнем диференціації механізмів досягнення поставленої мети. Китай, РФ, США та ЄС вбачають в участі в МРУ/О інструмент встановлення світової гегемонії. Водночас окремі мегарегіональні проєкти є засобом балансування гегемонії інших світових лідерів. Згідно з результатами дисертаційного дослідження, країни-учасниці МРУ/О, які ізольовані від материкової частини суші (Японія, Австралія, Нова Зеландія, Індонезія), меншою мірою проявляють себе в якості лідера / претендента на лідерство в процесі укладання відповідних угод. Окрему роль відіграє використання країнами нішевих стратегій приєднання до мережових режимів ГЕВ.

В розділі запропоновано гравітаційні моделі оцінки причин участі країн-членів МРУ/О в ГМСВ, які враховують історію наявності інтеграційних угод. З метою врахування інституційних передумов створення МРУ/О та мережових зв'язків усередині об'єднань побудовано додаткові незалежні змінні: *pta* (факт наявності преференційної торговельної угоди між партнерами), *rta* (РТУ), *fta* (ЗВТ), *asean* (АСЕАН), *pacific* (ВП ТТП), які набувають дискретних значень 0 та 1 в залежності від того, чи існує чинна угода між країнами–партнерами в русі доданої вартості. У випадку регіональних угод ЗВТ АСЕАН, ВП ТТП, якщо між країною X та Y підписана відповідна угода, цей факт фіксується в звітності двічі – один раз як факт регіональної угоди між країнами X та Y і один раз як факт регіональної угоди між Y та X. У випадку несиметричних, невзаємних преференційних торговельних угод значення 1 проставляється тільки один раз – для фіксації факту наявності преференційної торговельної угоди між країнами X та Y, якщо X є бенефіціаром, адже це спрощує експорт нею доданої вартості до іншої країни.

Функціональне відображення характеру руху доданої вартості між країнами продемонструвало суттєво вищі коефіцієнти детермінації, ніж, наприклад, результати досліджень Світового банку або ОЕСР для двосторонніх потоків доданої вартості між країнами безвідносно їх участі в МРУ/О. Це досягається саме завдяки включенню

нових змінних, що описують історію регіоналізму в межах МРУ/О. Що стосується статистично значимих коефіцієнтів при цих змінних, то в більшості випадків вони мають від'ємний знак за інших рівних умов, це означає ефект згортання торгівлі (виняток ТПП з АСЕАН та ШОС з її преференційними та іншими регіональними торговельними угодами) (Таблиця 8).

Таблиця 8

Моделювання причин участі МРУ/О в ГМСВ – гравітаційна модель

	ТПП		ВРЕП		ШОС		БРІКС	
	va	lnva	va	lnva	va	lnva	va	lnva
Ln ВВП країни-імпортера доданої вартості (ImpVA)		0.816***		0.821***		0.891***		0.479***
Ln ВВП країни-виробника доданої вартості (PrVA)		0.787***		1.051***		1.023***		0.493***
Ln відстані між країнами		-1.225***		-1.057***		-2.756***		-1.383***
ВВП ImpVA	0.0099** *		0.0101***		0.048***		0.0660** *	
ВВП PrVA	0.0102** *		1.27e-05***		0.063***		0.0665** *	
Зважена відстань між країнами	-0.011***		-0.014***		-0.097***		-0.033***	
Чистий притік ПП (% ВВП) ImpVA	0.289	0.0057	-1.641***	0.025***	-3.076**	0.0146	16.20*	0.001
Частка доданої вартості в промисловості ImpVA	-0.225	0.0133*	0.0451	0.045***	9.814***	0.032**	5.723**	0.078***
Середньозважена застосована митна ставка (сировина) ImpVA	-1.144	-0.026**	-0.047	-0.072***	1.538	-0.071***	-0.592	-0.007
Чистий притік ПП (% ВВП) PrVA	-0.607	-0.002	-0.829*	-0.024***	1.385	0.108***	16.66*	0.027
Частка доданої вартості в промисловості PrVA	1.381**	-0.015	-0.537	-0.009	3.564***	-0.0012	3.757	0.051***
Середньозважена застосована митна ставка (сировина) PrVA	0.665	0.003	-1.361**	-0.053***	2.442*	0.035*	4.066	-0.004
Країни-партнери є сусідами	-85.48***	-1.078***	-36.71***	-0.307**	-184.7***	0.976***	-570.5***	-0.55***
Спільна мова	119.5***	0.991***	-2.136	-0.132	37.11*	-0.269	87.18***	0.184
Спільна мова щонайменше 9% населення	-152.5***	-0.512***	6.358	1.096***				
Спільне колоніальне минуле			-111.9***	-0.943***		2.009***		
Спільний колонізатор після 1945 р.	92.59***	0.004	-5.195	-0.033	174.7***	-1.881***		
Країни-партнери є колонією однієї держави					124.4***			
Країни-партнери були або є однією країною	11.89	-0.0924	11.81	-0.289	-119.1***	-2.536***		
ПТУ	-7.525	-0.637***	9.59	-0.178	78.54***	0.430*	92.71***	-0.89***
ЗВТ	-50.52***	-0.074	-25.27***	-0.166**				
ВП ТПП	18.72*	-0.019						
РТУ					-56.28***	1.119***	130.0***	-0.42***
АСЕАН	-50.66***	0.321***	-43.79***	-0.271***				
Рік	0.816	-0.029***	1.674**	-0.039***	-9.196***	-0.0206	-7.586	0.107***
Постійна змінна	-1.532	57.30***	-3.259*	67.36***	18.397** *	47.67	14.984	-211.3***
Кількість спостережень	1,476	1,347	2110	1,969	536	490	255	255
R-squared	0.341	0.838	0.222	0.807	0.774	0.876	0.762	0.968

Джерело: оцінки автора на основі даних WDI, ЮНТКАД-EORA, COTRTA, CEPPI за допомогою STATA 10 [UNCTAD-Eora Global Value Chain Database. URL: <https://worldmrio.com/unctadgvc/WDI>. URL: <http://data.worldbank.org/data-catalog/world-development-indicators/CEPII>. Gravity database. URL: http://www.cepii.fr/CEPII/en/bdd_modele/presentation.asp?id=8; WTO-OMC. Regional Trade Agreements Database. URL: <https://rtais.wto.org/UL/PublicMaintainRTAHome.aspx>]. Примітка: матриця коефіцієнтів при незалежних змінних; для ТПП відповідне моделювання не проводилось через те, що між країнами ЄС та США не існувало РТУ або ж ПТУ; ln-

*натуральний логарифм, va-додана вартість *вірогідність похибки<0,05;** вірогідність похибки<0,01;*** вірогідність похибки<0,001*

Дослідження наслідків залучення країн-учасниць МРУ/О до ГМСВ, проведене за трьома напрямками змін (місця країн-учасниць МРУ/О в глобальній економіці, економічного розвитку та соціального розвитку), показало, що нереалізована угода з ТТП має найвищий потенційний позитивний ефект для її учасниць від інтеграції до ГМСВ. Поточне дослідження демонструє доволі зважені та однозначні оцінки впливу участі в ГМСВ на рівень зайнятості, розвиток робочої сили тощо.

Запропонована методологія дослідження причин участі країн-учасниць МРУ/О в ГМСВ була використана для аналізу потенціалу становлення мегарегіоналізму в азійсько-європейському регіоні. Аналіз участі субрегіональних утворень у русі доданої вартості виявив (на основі економічної інтерпретації отриманих статистично значимих результатів регресій для ОЧЕС, В4, СхП, Південного партнерства з високими коефіцієнтами детермінації), що факт участі окремої країни у Вишеградській четвірці та ОЧЕС сприяє зростанню її участі в ГМСВ (на 0,5 та 0,2 в.п.), а участь країни в ШОС, СхП та Південному партнерстві, навпаки, веде до зменшення її участі в ГМСВ (на 0,7, 0,9 та 0,7 в.п.).

Через те, що в якості партнерів було обрано всі країни-учасниці цих субрегіонів, на відміну від МРУ/О, зростання ВВП країни-виробника доданої вартості, яка потім використовується в експорті країн-партнерів, має негативний вплив на зростання руху цієї доданої вартості в межах кожного з об'єднань/утворень. Так, країни-члени субрегіональних партнерств радше орієнтовані на більш розвинені економіки (позитивні статистично значимі коефіцієнти при незалежних змінних «В4» та «кандидати до ЄС»). А факт того, що країна спрямовує додану вартість до учасників того ж самого субрегіонального об'єднання, має позитивний статистично значимий вплив на зростання цих потоків лише у випадку країн-кандидатів до ЄС та країн ОЧЕС. Позитивний вплив на рух доданої вартості цих країн також справляють подібні економічні відносини з країнами Вишеградської четвірки. Це спостереження має практичну цінність для побудови ефективних стратегій економічної неінтеграції України в межах більш складних інтеграційних утворень. Варто також зауважити, що факт відносин з країнами Південного партнерства (ПП) та Східного партнерства (СхП) має негативний вплив на двосторонні потоки доданої вартості майже в усіх субрегіональних об'єднаннях. Отже, інтеграція в цьому напрямі не може розглядатися в якості пріоритетного варіанта. Те саме стосується і ШОС.

Одночасно спостерігаються диспропорції у впливі участі в ГМСВ на показники розвитку країн-учасниць субрегіональних утворень. Так, результати моделювання наслідків участі в ГМСВ свідчать, що країни-кандидати до ЄС мають найвищий позитивний ефект від участі в ГМСВ, зокрема щодо скорочення рівня безробіття. Країни ПП, навпаки, є вираженими аутсайдерами. Країни СхП знаходяться ближче до останніх з точки зору значимості впливу від участі в ГМСВ на основні показники розвитку.

Аналіз місця України в ГМСВ показав, що на Європу, країни СНД та Азію припадають найбільші частки руху доданої вартості, виробленої в Україні. Звідси слідує, що ШОС, кандидати до ЄС, В4, частково ОЧЕС матимуть більш суттєвий вплив на такі потоки. Предикативна сила моделей зростає при моделюванні причин руху доданої вартості за допомогою гравітаційних рівнянь. Моделювання на рівні субрегіонів підтвердило, що Україна передусім може бути зацікавлена в русі своєї доданої вартості насамперед до таких інтеграційних об'єднань, як В4 та ОЧЕС (ВВП країн-учасниць має відносно вищий позитивний статистично значимий вплив на зростання такого руху). Оцінювання привабливості кожного з розглянутих (суб)інтеграційних утворень та МРУ/О для України виявило, що Україна має потенціал посилення конкурентної позиції на стратегічному ландшафті регіоналізації (Рисунок 3).

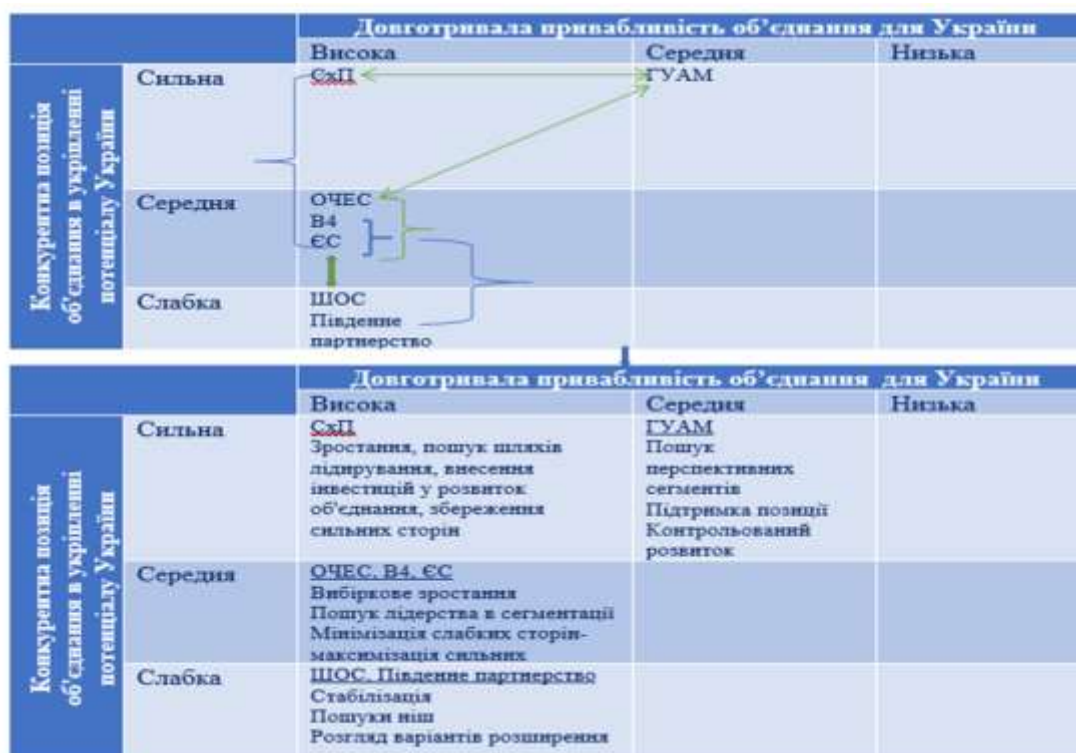

Рис. 3. Потенціал посилення конкурентної позиції України на стратегічному ландшафті регіоналізації (на основі моделі GE/McKinsey)

Джерело: авторська розробка

* ініціатива ЄС, ↔ — одночасне членство/членство, ↑ — одночасне функціонування

Результати аналізу потенціалу посилення конкурентної позиції України покладено в основу визначення стратегічного імперативу її посилення в системі мегарегіоналізації з позиції субрегіональної інтеграції та участі в ГМСВ, а також розроблення стратегічних орієнтирів участі України в процесах глобальної економічної мережевізації в контексті формування Національної економічної стратегії – 2030 та формулювання пропозицій щодо перегляду Стратегії національної безпеки України, зокрема, зрушення в акцентах відповідних стратегічних документів від ланцюгів виробництва до (глобальних) мереж створення вартості. Крім того, отримані моделі та результати, запропоновані схеми та системні підходи покладено в основу вироблення рекомендацій за принципом – міжнародні організації та міждержавні

об'єднання, інтеграційні угруповання, країни, приватний сектор, наукові та освітні установи.

ВИСНОВКИ

У дисертації запропоновано розв'язання наукової проблеми, яка полягає в обґрунтуванні теоретико-методологічних основ глобального економічного врядування в контексті його мережевих режимів, що дозволило дослідити взаємозв'язки у функціонуванні мережевих режимів з позиції основних етапів їх розвитку, особливостей цілепокладання, інструментарію впливу, передумов та наслідків функціонування з позиції трансформації глобальної економіки. Проведене дослідження дає можливість сформулювати низку найбільш важливих висновків та узагальнень:

1. На сучасному етапі формально або неформально створюється складна, багаторівнева система регулювання та врядування світового господарства та світогосподарських зв'язків. Існуючі форми глобального господарювання, змінюючись від країно-центричного виробництва до функціонування в межах глобальних мереж створення вартості (ГМСВ), призводять до зрушення в розумінні, що насправді є центром економічної влади. Відтак попередні форми вирішення світогосподарських проблем або досягнення цілей вже не в повній мірі відповідають трансформованому глобальному ландшафту. В сучасних умовах простежується становлення нової багатосторонності на основі посилення мережевих режимів глобального економічного врядування (ГЕВ), побудованих на основі мереж виробництв і мереж урядів. Ієрархічні форми ГЕВ, що реалізовувались насамперед через міжнародні інституції, почали замінюватись кооперативними формами ГЕВ через необхідність координації все більш різноманітних інтересів дедалі більшої кількості учасників. Цей процес був відзначений посиленням нових глобальних акторів (неурядові організації, транснаціональних корпорацій та ін.), слабким представництвом інтересів країн, що розвиваються, становленням світу транснаціональної субполітики. В результаті відбулася дифузія економічної влади як з точки зору провідних світових/глобальних акторів, так і в просторовому розрізі.

2. Трансформація режимів ГЕВ має такі особливості: в період криз зростає роль міжнародних організацій або держав-лідерів через необхідність швидшого досягнення консенсусу, передусім завдяки наявності ресурсів для вирішення проблем та кращій інституціоналізації; періоди зміни режимів ГЕВ скорочуються відповідно до скорочення періодів розвитку глобальної економіки; простежується циклічність у заміні провідного актора ГЕВ за ланцюгом «уряди – регіональні об'єднання – неурядові організації (виробники)» з наступним циклом більш високо порядку за ланцюгом «міжурядові організації – мегарегіональні угоди та міжнародні мережі створення вартості».

3. Глобальне економічне врядування – це процесноорієнтована цілеспрямована поліцентрична дія глобальних акторів, які знаходяться на різних рівнях глобальної

архітектури та характеризуються різним рівнем інституційної формалізованості, перебувають у безпосередньому взаємовпливі, що визначається використанням економічних інструментів, методів і механізмів, реалізують свій вплив у межах різноманітних рівневих площин, сфер, процес-об'єктів і структурних сукупностей). Щоб підкреслити відмінність між цілями ГЕВ і міжнародної економічної політики, в якості цілей ГЕВ запропоновано розглядати цілі економічної сегрегації/агрегації; інтеграції та дезінтеграції; локалізації, глобалізації та глокалізації, регіоналізації; цілі економічної конвергенції та неоконвергенції.

4. Система ГЕВ є складною та мультиінструментальною: там, де глобальне врядування обмежується правовими нормами та комунікацією між країнами, ГЕВ передбачає взаємодію на рівні підприємств та їх мереж, а прийняття рішень ґрунтується на цілях сталого розвитку. На відміну від лінійної залежності в межах трирівневого підходу глобального врядування, мережеве ГЕВ має матричну структуру мультіваріативного взаємовпливу режимів і об'єктів ГЕВ та опцій використання різноманітних інструментів в межах кожного поєднання. Такий механізм реалізації ГЕВ є більш складним, проте більш гнучким. Співіснування різних режимів ГЕВ ускладнюється через наявність глобальних економічних дисбалансів – дисбалансу виробництва глобальних суспільних благ (через розрив участі, розрив юрисдикції та брак стимулів), просторових і структурних дисбалансів, дисбалансу виробництва приватних благ, діджиталізації та віртуалізації господарського життя тощо – на тлі політизації економічних рішень і контрінституціоналізації господарського буття. В таких умовах мережеві режими з їх гнучкими структурами та суттєвим географічним охопленням країн з різним рівнем економічного розвитку перетворюються на нових агентів реалізації впливу на вирішення глобальних дисбалансів.

5. Показано, що процеси економічної інтеграції в глобальній економіці, які відбуваються на мікро-, мезо-, макро- та мегарівнях, є конгруентними. Втім, передумови мегарегіональної інтеграції є більш системними економічними явищами, що мають відверту глобальну природу, на відміну від передумов міжнародної економічної інтеграції, які переважно обмежуються інтересами та економічним станом окремих національних економік. Мікроміжнародна інтеграція являє собою симбіоз суто теоретичних мікроекономічних передумов (тобто вона може бути описана за допомогою загальної двоїстої задачі максимізації прибутку) та викликів, які постали перед глобальною економікою: науково-технічна революція, становлення Глобального Півдня та ін. Як мікроінтеграція, так і мезо-інтеграція можуть відбуватися як у межах більшої макроугоди, так і поза її межами. Також залишається місце для існування змішаних форм інтеграційних процесів як усередині макроугоди, так і з учасниками інших макроугод. В свою чергу, мегаінтеграція може набувати декількох форм: інтеграція внаслідок інтеграції декількох блоків та інтеграція одного макроблоку та різних акторів різного рівня (мікро-, мезо-, макро-) з різних країн. Остання складає основу для процесу формування мережевих форм ГЕВ: учасники різного рівня,

формуючи різноманітні інтеграційні об'єднання, створюють мережеві форми глобального економічного господарювання, яке відбувається за певними правилами та процедурами різного рівня інституціоналізованості. Глобальні актори можуть бути учасниками декількох мереж, що обумовлює плюралістичний характер участі в мережевих формах глобальної економічної інтеграції.

6. Дослідження глобальної економіки методом k-середніх кластеризації на основі використання макроекономічних показників функціонування глобальних лідерів показало, що існують три центри глобалізації – США, Європа та Китай, які, в свою чергу, є осередками розгортання процесів мегарегіоналізації та поширення глобальних мереж створення вартості. Відповідно до цього виділено три основні сценарії глобалізації – сценарій США з їх проєктами світової гегемонії та одно-полярного світу, сценарій ЄС, оснований на принципах функціоналізму, який зараз переживає екзистенційну кризу, пов'язану зокрема з внутрішньорегіональними процесами у вигляді євро-ін та євро-аут та економічних криз, і сценарій Китаю, спрямований на формування широкомасштабних та амбітних мегапроєктів.

7. На основі кореляційного аналізу взаємозв'язку між ступенем залучення країни до ГМЄВ та кількістю регіональних торговельних угод (РТУ) у світі в періодах t та $t+1$ показано, що поява та функціонування таких мережевих режимів ГЄВ, як мегарегіональні інтеграційні об'єднання та ГМЄВ, є взаємопов'язаними явищами; поширення ГМЄВ передуює мегайнтеграційним процесам. З використанням результатів графоаналітичних інтертемпоральних досліджень мікро- та макроаспектів мережевізації глобальної економіки показано, що в період з 2011 по 2017 рік відбулася зміна в глобальному економічному ландшафті – зростання рівня відкритості економік мегарегіональних угод та об'єднань у глобальній економіці водночас зі збереженням суттєвої диференціації як поміж об'єднаннями, так і всередині деяких об'єднань. За допомогою аналізу характеру змін у розбіжностях між досліджуваними макроіндикаторами відкритості глобальній економіці в залежності від факту вступу/приєднання/підписання угоди про вступ або початку перемовин щодо створення МРУ/О доведено, що після укладання відповідних угод або приєднання до об'єднання спостерігалось загальне скорочення діапазону коливань досліджуваних показників, за винятком рівня участі в ГМЄВ. Останнє свідчить про те, що ГМЄВ розвивались з прискоренням та нерівномірно, виділялися явні лідери глобалізації виробництва, а найбільший стрибок відбувся між 2009 та 2013 роком, який продемонстрував стрімке відновлення після глобальної економічної кризи, внаслідок якої саме країни Азійського регіону, що розвиваються, стали локомотивом світового зростання.

8. Групування країн за показником змін у звітуванні компаніями наявності проблем з торговими та митними процедурами показало, що країни, які входять до конкретних МРУ/О, майже всі належать до одного географічного регіону, а відтак регіональний чинник не втрачає важливості. Результати кластеризації на основі

коефіцієнта кореляції Кендалла за показниками зростання, зокрема ступеня залученості до ГМСВ, довели, що регіональний характер кластеризації зберігається (чітко представлені групи країн Латинської Америки, країн Африки, Центральної та Східної Європи, країн Азії) із незначними винятками, а між географічними регіонами присутні нетривіальні зв'язки. Це є додатковим підтвердженням поширення мегарегіонального характеру формування ГМСВ як передумови формування мегарегіонів. За допомогою регресійного пробіт-моделювання доведено, що процеси розширення участі в ГМСВ передують процесам мегарегіоналізації. Отже, відбувається посилення мережевізації ГЕВ. Запропоновано двокрокову модель дослідження процесів мегарегіоналізації з використанням рівня залученості до ГМСВ в якості незалежної змінної.

9. З огляду на транстериторіальний аспект функціонування ГМСВ досліджено місце останніх в установчих, програмних, операційних документах та практичному функціонуванні основних мегарегіональних об'єднань та угод. Подолання кризи мультилатеризму, ґрунтованого на трансатлантичному консенсусі, поряд із формуванням альтернативних мегарегіонів у Азійсько-Тихоокеанському регіоні супроводжується створенням передумов для подальшого розвитку ГМСВ, більшість угод прямо або непрямо містить положення, які сприяють їх становленню та посиленню, як-то: розвиток малого та середнього підприємництва, підтримка інфраструктурних проектів, співробітництво в науково-технологічній сфері, розбудова сприятливого інституційного середовища внаслідок врегулювання проблемних аспектів, пов'язаних з державними закупівлями, антимонопольним законодавством та створенням специфічних альтернативних фінансових установ для цілей розвитку.

10. Визначено, що США, ЄС, Китай формують мережі пов'язаних економік завдяки наявності в них угод щодо зони вільної торгівлі з менш розвиненими економіками. Також мають місце перемовини щодо укладання угод у межах «країна – лідер – країна – лідер» як найбільш амбітних мегарегіональних проектів. Ці процеси підсилюються неупинним ускладненням світового економічного буття, коли преференційні торговельні угоди та інші інтеграційні ініціативи, що не виходять за межі конкретного географічного регіону та переважно ґрунтовані на правилах СОТ / ГАТТ, яка переживає зараз серйозну кризу, не відповідають глобальній природі та глобальним потребам ГМСВ. За аналогією до *ефекту Каліфорнії* та *ефекту Брюсселю*, приєднання країн фірм-лідерів ГМСВ до мегарегіональних угод впливатиме на дотримання встановлених правил і процедур країнами, які не входять до МРУ/О. З цієї точки зору МРУ/О можуть слугувати інструментом врядування глобальної економіки з позиції ГМСВ.

11. Мегарегіональні угоди та глобальні мережі створення вартості виступають інструментами в боротьбі за економічне лідерство шляхом спричинення впливу на торгівлю товарами, встановлення нових правил і процедур, а також призводять до

перерозподілу балансу економічних сил, реформуючи глобальний економічний простір. Оцінки впливу потоків доданої вартості в межах ГМСВ на показники розвитку країн-учасниць МРУ/О, згруповані в три блоки (економічний розвиток (обсяги експорту товарів та послуг, обсяги валового нагромадження капіталу, ВНД на особу, темпи росту ВНД, частка високотехнологічного експорту в загальному експорті); соціальний розвиток (рівень безробіття, індекс розвитку людського капіталу, рівень бідності населення); прогрес участі в глобальній економіці (частка ВВП в світовому ВВП, темпи зростання частки експорту товарів та послуг в світовому експорті товарів та послуг, темпи зростання ВВП), які отримано за допомогою однофакторних регресій методом найменших квадратів, показали, що участь у ГМСВ в межах МРУ/О позитивно впливає на економічний та соціальний розвиток країн-учасниць і покращення їх місця в глобальній економіці).

12. Результати оцінювання запропонованих автором механізмів аналізу трансформування участі країн-членів МРУ/О в глобальній економіці за показниками темпу зростання частки експорту у ВВП та участі в ГМСВ дозволяють стверджувати, що переорієнтація на функціонування в межах ГМСВ наразі відбувається водночас із уповільненням зростання частки експорту країн у світовому експорті. Досягається тимчасова сталість в розподілі світового ринку. Передусім, це свідчить про те, що споживчі ринки, які уособлюють попит на експортні товари, не в змозі змінюватись так само швидко, як ГМСВ, функціонування яких, навпаки, відображають зміни на стороні пропозиції. Щоб вийти в лідери в нарощуванні частки експорту, країни мають дедалі інтенсифікувати участь у ГМСВ.

13. Розроблені в дисертаційному дослідженні моделі участі в ГМСВ як функції залежності від передісторії створення МРУ/О, визначеної за допомогою показника наявних на певних етапах регіональних угод, показали високу спроможність. Відповідно до результатів моделювання, регіональні торговельні угоди здатні поглибити співробітництво між країнами в межах ГМСВ та сприяють поглибленню інституціоналізації міжнародних зв'язків, на основі яких утворюються більші інтеграційні об'єднання. Втім, регіональні торговельні угоди є більш ефективними тоді, коли членство в них відповідає інтересам регіональних мереж створення вартості, тобто коли фірми не мають стимулів до виходу з відповідних ланцюгів.

14. Участь України в означених глобальних економічних процесах має реалізовуватися за гравітаційною моделлю співпраці з економічними центрами світу, яка в цьому випадку має бути реалізована на засадах асиметричної інтеграції. Одним зі шляхів такої співпраці виступає співробітництво з субрегіональними утвореннями. Згідно з оцінками участі України в ГМСВ доведено, що найбільш перспективним з огляду цього є рух траєкторією «кандидати до ЄС – ОЧЕС – Вишеградська Четвірка». Встановлення певних правил і процедур є важливою передумовою інтеграції цих субрегіональних утворень до більших мегарегіональних угод.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії:

1. Kobylianska A. Security issues in global economic governance/ A. Kobylianska/Multidimensionality of Security. Economic dimension (vol. 1) ed. K. Sygidus, P.Łubiński, D. Svyrydenko. Olsztyn – Cracow. 2018. P.47-61. (0,59 д. а.)

Статті в фахових наукових виданнях України:

2. Кобилянська А.В. Технічні бар'єри в торгівлі та планування зовнішньоекономічної діяльності підприємств. *Збірник наукових праць Таврійського агротехнологічного університету (серія економічна)*. 2014. №4. С.30-35. (0,55 д. а.)

3. Кобилянська А.В. Проблеми ефективності інфраструктури регулювання застосування санітарних та фітосанітарних норм до суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. *Вісник ХНАУ*. 2015. №1. С.64-67 (0,53 д. а.)

4. Кобилянська А.В. Моделювання торгівлі товарами та послугами між Україною та країнами ЄС в 2013-2014 рр. *Вісник Волинського інституту економіки та менеджменту*. 2015. №13. С.148-154(0,33 д. а.)

5. Кобилянська А.В. Виробництво глобальних суспільних благ як одна із цілей глобального економічного врядування: визначення проблематики та постановка завдання. *Бізнес-навігатор*. 2019. №1(50). С.29-33. (0,53 д. а.)

6. Кобилянська А.В. Глобальна експропріація, глобальна рента та компенсаторна глобалізація. *Інтелект XXI*. 2019. №1, С.11-17. (0,44 д. а.)

Статті в електронних фахових виданнях України:

7. Кобилянська А.В. Литвинов О. Потишняк О. Реформатування глобального економічного врядування в контексті нової, мега-регіональної інтеграції. *Адаптивне управління: теорія і практика. Серія «Економіка»*. 2019. №7. С.15-21. (індексується в Crossref) (0,64; особисто автору належить аналіз реформатування глобального економічного врядування 0,6 д. а.)

8. Кобилянська А.В. Економіко-математичне моделювання мережевізації глобальної економіки: пошук синергії мегарегіональних об'єднань та глобальних мереж створення вартості. *Вісник Хмельницького національного університету*. №1 2020. С.47-49 (індексується в Index Copernicus) (0,44 д. а.)

9. Кобилянська А. В. Інтертемпоральний аналіз мікро- та макроаспектів мегарегіоналізації з позиції перспектив участі в глобальних мережах створення вартості. *Східна Європа-Економіка, бізнес та управління*. 2020. №25. С.42-54 (1,1 д. а.)

10. Кобилянська А.В. Макроекономічні аспекти функціонування мегарегіональних об'єднань та глобальні мережі створення вартості. *Інфраструктура ринку*. 2020. №39. С.33-41 (індексується в Index Copernicus) (0,79 д. а.)

Статті у наукових фахових виданнях України, які входять до міжнародних наукометричних баз даних:

11. Kobyalinska A.V. Formalization of mode of global economic governance. *Financial and credit activity: problems of theory and practice*. 2019.Vol 4. No 31. (індексується в **Web of Science**) (0,69 д. а.)
12. Кобилянська А.В. Економічне співробітництво України з ГУАМ в контексті функціонування СНД та ПВЗВТ з ЄС. *Бізнес-інформ*.2015.№9. С.32-37 (0,46 д. а.)
13. Кобилянська А.В. Визначення «центру глобальної економіки» та дослідження показників, що формують його становлення та діяльність. *Науковий вісник Херсонського державного університету*.2015.Випуск 13(4). С.9-12 (індексується в IndexCopernicus і т.д.) (0,4 д. а.)
14. Kobylianska A. V. On Clustering during and after Crisis as the Tool for Analyzing the Global Economic Architecture. *Business Inform*.2017.№ 3.С.21–26. (індексується в Repec, UlrichWeb, IndexCopernicus, CiteFactor і т.д.) (0,42 д. а.)
15. Кобилянська А.В. Концептуалізація дискурсу глобального економічного врядування. *Вісник Херсонського державного університету*.2017 Вип. 23(1). С. 15-18 (індексується в IndexCopernicus, CiteFactor і т.д.) (0,46 д. а.)
16. Кобилянська А.В. Сучасний інструментарій глобального економічного врядування. *Науковий вісник Ужгородського національного університету, Серія «Міжнародні економічні відносини»*.2017. №12.С.142-147 (індексується в IndexCopernicus, CiteFactor і т.д.) (0,58 д. а.)
17. Кобилянська А.В. Еволюція поглядів на категорію «глобальне економічне врядування» та його режими. *Вісник КНАУ «Проблеми системного підходу в економіці»*. 2018. №5(67). С.20-25 (індексується в CrossRef, IndexCopernicus, CiteFactor і т.д.) (0,5 д. а.)
18. Кобилянська А.В. Система цілей імперативних процес-об'єктів глобального економічного врядування. *Бізнес Інформ*. 2018. №10.- С.26-31 (індексується в Repec, UlrichWeb, IndexCopernicus, CiteFactor і т.д.) (0,55 д. а.)
19. Кобилянська А. В. Мережеві режими глобального економічного врядування в умовах неінтеграції: мегарегіональні об'єднання та глобальні мережі створення вартості. *Бізнес Інформ*. 2019. №11. С. 54–60. (індексується в Repec, UlrichWeb, IndexCopernicus, CiteFactor і т.д.) (0,59 д. а.)
20. Kobylianska, A.V., 2019. Enterprises' openness to global economy: mega-regional framework. *Journal of Applied Management and Investments*. vol. 8(4). P. 189-195. (індексується в Repec, UlrichWeb, GIF, IndexCopernicus, CiteFactor і т.д.) (0,44 д. а.)
21. Кобилянська А.В. Сучасні аспекти дефіциту глобального економічного врядування. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2019. №1(69). С.37-43. (індексується в CrossRef, IndexCopernicus, CiteFactor і т.д.) (0,61 д. а.)

22. Кобилянська А.В. Еволюція режимів глобального економічного врядування: від неолібералізму до неосередньовіччя. *Вісник Житомирського державного технологічного університету*. Серія: економіка, управління та адміністрування. 2019. № 1(87). С.162-168. (індексується в Index Copernicus, DOAJ, Ulrich's Periodicals Directory; WorldCat ; BASE ; Google Scholar, ResearchBib) (0,81 д. а.)

23. Кобилянська А. В. Причини та наслідки приєднання до глобальних мереж створення вартості – місце національної економіки в оцінюванні неінтеграції. *Бізнес Інформ*. 2020. №2. С. 29–35. (індексується в Repec, UlrichWeb, IndexCopernicus, CiteFactor і т.д.) (0,67 д. а.)

Статті в іноземних виданнях:

24. Nitsenko V., Yatsenko J., Tananaiko T., Kobyalinska A. Trade and economic integration dominants of North America countries. *Journal of international studies*. Vol. 12. No.3. 2019 (індексується в **Scopus**) (0,25 д.а. особисто автору належить аналіз передумов економічної інтеграції в Американському регіоні та огляд теорій економічної інтеграції) (1,08 д. а.)

25. Kobylianska, Alla. Micro-aspects of mega-regional integration: global value networks in global economic governance—clustering global space. *Journal Global Policy and Governance*. No. 9.1 (2020),pp. 93-104 (індексується в **Scopus**) (0,72 д. а.)

26. Kobylianska, Alla. Modelling countries' inclusion into global value networks and testing its influence over mega-regional unions existence. *Journal Global Policy and Governance*. No. 9.2 (2020),pp. 17-32 (індексується в **Scopus**) (1,28 д. а.)

Тези наукових доповідей:

27. Кобилянська А.В. Проблематика визначення «економічного центра» світового господарства. *Наукові записки Міжнародного гуманітарного університету № 18*: Матеріали щорічної звітної конференції професорсько-викладацького складу Міжнародного гуманітарного університету. Одеса, 2013. С. 165–167. (0,16 д. а.)

28. Кобилянська А.В. Сучасні економічні проблеми функціонування світового господарства. *Сучасні проблеми соціо-гуманітарних та фундаментальних наук*: Матеріали наукової конференції професорсько-викладацького складу. Одеса, 2014. С.115-118. (0,25 д. а.)

29. Кобилянська А.В. Становлення країн-продуцентів економіко-правових норм в глобальному економічному просторі. *Перспективи інвестиційних рішень в бізнесі та проектах*: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Одеса, 2015. С.79-81.(0,1 д. а.)

30. Кобилянська А.В. Регіональне економічне співробітництво в чорноморському регіоні та інтеграційний вибір України. *Наукові записки Міжнародного гуманітарного університету [збірник]*: матеріали Першої міжнародної мультидисциплінарної конференції Міжнародного гуманітарного університету. Одеса, 2015. С. 47-49. (0,24 д. а.)

31. Кобилянська А.В. The economic convergence between Ukraine and GUAM – OBSEC-EU. *Розвиток національних економік в контексті геоекономічних реалій та лібералізації зовнішньоекономічної діяльності*: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Одеса, 2015. С. 24-28. (0,6 д. а.)
32. Кобилянська А.В. Система глобального економічного регулювання: постановка завдання. *Проблеми підвищення ефективності економіки та управління в сучасних умовах*: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Одеса, 2016. С.29-30. (0,1 д. а.)
33. Kobylianska A.V. Discussion of some issues of modeling of CGE influence on global economic development and its architecture. *Проблеми та перспективи розвитку національних економік: від мікро- до макрорівня*: Матеріали науково-практичної конференції. Одеса, 2016. С.50-53.(0,19 д. а.)
34. Kobylianska A.V. Costs and benefits of center of global economy being and functioning. *Україна-България-Ейвропейски Съюз: съвременно състояние и перспективи*: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Издателство «Наука и икономика». Варна, 2016. Р.322-325.(0,2 д. а.)
35. Kobylianska A.V. Economic responsibility of centers of global economy. *Economic development strategy in terms of European integration*: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Kaunas: Aleksandr Stulginikis Univerisity, 2016. Р.28-30.(0,12 д. а.)
36. Kobylianska A.V. On the dependent and independent variables in modeling the shaping of global economic architecture. *Наукові записки МГУ*. Одеса, 2016. С.149-152. (0,34 д. а.)
37. Кобилянська А.В. Цілі глобального економічного врядування та міжнародної економічної політики як економічні категорії. *Сучасна глобальна регіоналістика і суб'єкти економіки: напрями впливу*: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Одеса, 2017. С.12-16. (0,17 д. а.)
38. Кобилянська А.В., Долга Н.Ю. Сучасна диференціація глобальних економічних акторів в контексті механізму глобального врядування. *Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів та молодих науковців*. Одеса, 2017 р. С.18-21. (0,16 д. а.)
39. Кобилянська А.В. В продовження розбудови системи інструментарію глобального економічного врядування. *Економічний потенціал країни: наукові підходи та практика реалізації*: Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції. Одеса, 2018. С. 23-25. (0,07 д. а.)
40. Кобилянська А.В. Визначення предметних сфер глобального економічного врядування. *Стратегічні напрями економічної та соціальної політики у ринкових умовах*: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Одеса, 2018.С. 17-20. (0,08 д. а.)

41. Кобилянська А.В. Суб'єктний аспект глобального економічного врядування з позиції забезпеченості інструментарієм впливу. *Актуальні питання та перспективи регулювання міжнародних економічних відносин*: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Київ, 2018. С.38-42. (0,08 д. а.)

42. Кобилянська А.В. Mega-regional unions as a case of network global economic governance in conditions of neo-medievalism. *Сучасні тенденції розвитку світової економіки: нові виклики та проблеми*: Матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції. Одеса, 2019. С. 25-28. (0,18 д. а.)

43. Кобилянська А.В. EaP as EU instruments in global economic governance: introduction to the case of Poland. *Євроінтеграція: польський досвід і українські перспективи*: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Одеса, 2019. С.84-88. (0,16 д. а.)

44. Кобилянська А.В. Меню моделей економічних змін в контексті участі в глобальних мережах створення вартості. *Проблеми формування та реалізації регіональної економіки*: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Запоріжжя, 2020. С.44-50.(0,28 д. а.)

45. Кобилянська А.В. Мегарегіональне об'єднання ШОС в мережевому глобальному економічному врядуванні. *Фінансово-економічний розвиток України в умовах трансформаційних перетворень*: Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції. Львів, 2020. С.15-17. (0,13 д. а.)

46. Кобилянська А.В. Визначення місця БРІКС як МРУ в сучасному глобальному економічному врядуванні. *Інноваційні стратегії та моделі економічних трансформацій в умовах євроінтеграційних викликів*: Матеріали Міжнародної науково-практичної INTERNET-конференції. Харків-Ужгород-Софія-Пшеворськ, 2020. С.12-14.(0,13 д. а.)

47. Кобилянська А.В. Специфічний інструментарій мережевих режимів глобального економічного врядування. *Le tendenze e modelli di sviluppo della ricerche scientifici*: Матеріали міжнародної конференції. Рим: ЛОГОС, 2020. С.45-51. (0,47 д. а.)

48. Kobylianska A.V. EaP in fostering global economic goverance: new mega-regional arising. *Наукові дослідження: парадигма інноваційного розвитку*: Матеріали II Міжнародної наукової конференції. Братислава – Відень, 2020. С.67-69. (0,13 д. а.)

Праці, які додатково розкривають тему дослідження:

Матеріали досліджень:

49. Індекс Євроінтеграційного Економічного Поступу в Україні 2014– 2016: три роки на шляху до єдиного європейського економічного простору /упоряд. М. Корявець. – Чернігів: Поліський фонд міжнародних та регіональних досліджень, 2018. 49 с. (7,1 д. а., особисто автору належить аналіз інтеграції Одеської області в ЄС 0,25 д.а.)

50. Синергія програм транскордонного співробітництва Україна-ЄС/упоряд. Є. Романенко. – Чернігів: Поліський фонд міжнародних та регіональних досліджень,

2017-2018. 100 с. (8,3 д. а. особисто автору належить аналіз синергії програм транскордонного співробітництва Одеської області та її соціально-економічної стратегії 1,03 д.а.)

51. Індекс Євроінтеграційного Економічного Поступу в Україні / упоряд. М. Корявець. – Чернігів: Поліський фонд міжнародних та регіональних досліджень, 2015. 104с. (5,3 д. а. особисто автору належить аналіз інтеграції Одеської області в ЄС 0,31 д.а.)

52. Бураковский И., Кобылянская А., Раздорожный Е., Сысенко Н., Шинкарук Е. Аналитический доклад: Шанхайская организация сотрудничества как новое направление внешней политики Украины? Киев, 2009 г., 50 стр. (3,86 д. а., особисто автору належить аналіз торгівлі України товарами та послугами з ШОС 0,38 д.а.)

Статті в фахових наукових виданнях:

53. Kobylianska A.V. Book review: Small states in a Global Economy: Crisis, Cooperation and contributions. *Journal of applied management and investments*. 2015. Vol.4., No.3.P.192-193. (індексується в Repec, UlrichWeb, GIF, IndexCopernicus, CiteFactor і т.д.) (0,1 д. а.)

54. Кобылянська А.В. Міжнародна економічна інтеграція Одеської області в контексті програм транскордонного співробітництва ЄС. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2018. №30. С.96-99. (0,54 д. а.)

Тези наукових доповідей:

55. Кобылянська А.В. Щодо пріоритетів розвитку приморського потенціалу Одеської області в контексті програм транскордонного співробітництва ЄС. *Приморські регіони: проблеми та траєкторії соціально-економічного розвитку: Матеріали всеукраїнської міжнародної науково-практичної конференції*. Одеса, 2018. С. 11-15. (0,14 д. а.)

АНОТАЦІЯ

Кобылянська А.В. Мережеві режими врядування в глобальній економіці. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини. – Київський національний університет імені Тараса Шевченка Міністерства освіти і науки України. – Київ, 2020.

Дисертацію присвячено дослідженню теоретичних і практичних аспектів функціонування мережевих режимів врядування в глобальній економіці. В роботі досліджено еволюцію режимів глобального економічного врядування, обґрунтовано теоретичний концепт глобального економічного врядування, оцінено мікро- та макроредумови мережевізації глобальної економіки, надано інтертемпоральну характеристику процесам мережевізації, визначено напрями трансформації архітектури глобальної економіки внаслідок функціонування мережевих режимів,

досліджено економічну взаємодію у функціонуванні мегарегіональних угод та об'єднань і глобальних мереж створення вартості, змодельовано причини та наслідки участі в глобальних мережах створення вартості в контексті різних мегарегіональних угод та об'єднань, визначено потенціал України до участі в глобальних мережах створення вартості з позиції мегарегіоналізації економічної взаємодії в європейсько-азійському регіоні.

Ключові слова: глобальне економічне врядування, глобальні мережі створення вартості, мегарегіональні об'єднання та угоди, неоінтеграція, мережевізація, економічна конвергенція, динамічні бі-гравітаційні моделі, економіко-математичне моделювання.

АННОТАЦИЯ

Кобылянская А.В. Сетевые режимы управления в глобальной экономике. - Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени доктора экономических наук по специальности 08.00.02 - мировое хозяйство и международные экономические отношения. -Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко Министерства образования и науки Украины. - Киев, 2020.

Диссертация посвящена исследованию теоретических и практических аспектов функционирования сетевых режимов управления в глобальной экономике. В работе исследована эволюция режимов глобального экономического управления, обоснован теоретический концепт глобального экономического управления, оценены микро- и макропредпосылки сетевизации глобальной экономики, предоставлена интертемпоральная характеристика процессов сетевизации, определены направления трансформации архитектуры глобальной экономики в результате функционирования сетевых режимов, исследовано экономическое взаимодействие в функционировании мегарегиональных соглашений и объединений и глобальных сетей создания стоимости, смоделированы причины и последствия участия в глобальных сетях создания стоимости в контексте различных мегарегиональных соглашений и объединений, определен потенциал Украины для участия в глобальных сетях создания стоимости с позиции мегарегионализации экономического взаимодействия в европейско-азиатском регионе.

Ключевые слова: глобальное экономическое управление, глобальные сети создания стоимости, мегарегиональные объединения и соглашения, неоинтеграция, сетевизация, экономическая конвергенция, динамические би-гравитационные модели, экономико-математическое моделирование.

ABSTRACT

Kobylianska A.V. Network Modes of Governance in Global Economy. – Manuscript.

Thesis submitted for the degree of doctor of economic sciences, speciality 08.00.02 – World Economy and International Economic Relations. – Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ministry of Education and Science of Ukraine, Kyiv, 2020.

The dissertation solves a scientific problem, which core is to substantiate the relations in the functioning of network modes of governance from the standpoint of the main stages of

their development, instruments of influence, preconditions of their creation and consequences of their activity in the context of the evolution of the global economy.

On the basis of fundamental developments in global economics, the economic, social and political concept of the evolution of global economic governance regimes was substantiated. The place of global value chains and networks and mega-regional agreements in the implementation of global economic governance was assessed. It was shown that the functioning of global value chains and value networks contributes to the achieving of the goals of global economic governance. It is performed giving to the joining international networks of national producers, followed by technological, regulatory and other approximations of national economies through transmission mechanisms for technology, management and regulatory practices, etc., and through the development and dissemination of transterritorial industrial and economic policies and practices.

Macro- and micro-aspects of networking of the global economy taking the form of global value chains and mega-regional agreements, were investigated. Qualitative and quantitative evidence that the development and spread of global value chains precedes and positively influences the development of mega-regionalization processes has been identified and estimated. The theoretical and methodological grounds for the study of mega-regionalization processes from the standpoint of participation of mega-regional unions in global value chains through the use of macroeconomic and microeconomic indicators in econometric models, which were estimated using the general least squares, gravitational dynamic models, probit models were developed. Statistically significant results were obtained in assessing the impact of the history of concluding sub(mega)regional agreements (PTA, FTA, common market, etc.) on bilateral flows of value added within mega-regional entities. It was shown that the geographical nature of clustering is preserved, while non-trivial connections between different geographical regions are revealed, chains of potential mega-regionalization are traced (for example, «Ukraine-EU Candidates»-«Ukraine-OBSEC»-«Ukraine-V4»).

The potential of subregional associations, created on the initiative of the EU, in the formation of a new megaregion on the axis “Balcans-Africa-Eastern Europe-Asia (incl.SCO)” was assessed, and Ukraine’s place in these processes was determined. As a result of the assessment of the consequences of the functioning of global value networks, it was proved that there is a mega-regional specificity. Based on this, the transformation of the global economy by examining changes in the share of exports and the share of GDP in world aggregates as a function of participation in the GVC was studied. An approximation component of the assessment of the development of national economies depending on the participation in the GVCs and the dynamics of changes in exports of goods and services has been formed.

Keywords: global economic governance, global value networks, megaregional unions and agreements, neo-integration, networking, economic convergence, dynamic bi-gravitation models, economic-mathematical modeling.

Підписано до друку 25.03.2021 р. Формат 60x90/16.
Папір офісний. Друк цифровий.
Ум. друк. арк. 1,7. Тираж 100. Зам. № 261

Надруковано ФОП «Черенок К.В.»
Свідоцтво В02 №353856 від 25.09.2006 р.
м. Київ, вул. Пушкінська, 45/2
тел.: (044) 235-81-92, 228-45-05